

VÄLIS-EESTI

Nr. 12

DETSEMBER

1937

A/S. Keediit Pank

Tallinn, S. Karja 20

O s a k o n n a d :

HAAPSALUS
HIU-KEINAS
NARVAS
PETSERIS

PÄRNUS
TÜRIL
VILJANDIS
VÖRUS

ÜHING «EESTI LIHLAEKSPORT»

PEAKONTOR: Tallinnas, Tartu mnt. 101, kodukeskjaam 478-54

EKSPORTTAPAMAJAD JA VORSTIVABRIKUD

Tallinnas ● Tartus ja Võhmas ●

KONSERVIVABRIK JA SEEBITOOSTUS Tallinnas ●

HÖBEREBASEKASVATUSED Rebastes ja Navestis ●

NAHAOSAKOND Tallinnas ●

OSTAB

aasta läbi sigu ● veiseid ● vasikaid ●
lambaid ja toornahku ●

MUUB:

igasuguseid tapamaja- ja vorstivabriku saadusi,
liha- ja aedviljakonserve, seepi ja hõberebaste
nahku ●

MEIE SAADUSED KANNAVAD

K A U B A M Ä R K I

A-s. Vennad Kimberg

Traadi- ja naelatehased — Tallinn.

Meie valmistame :

NAELU — lati-, katuse-, papi-, pleki-, vormi-, side-, sadulsepa-, saapa- jne.

**Kabjanaelu,
Okastraadi obasusi,**

TRAATI — haljast-, põletatud-, tsingitud-, vasetud-, lakeeritud, vedru-, telegraafi-, klaasimise- jne.

**Okastraati,
Hobuseraudu,**

NEEDE — rauast, vasest, alumiiniumist.

Rauavitriooli.

Kontor: Nunne 16,
Telefon nr. 448-17.

Tehased: Katuse-
papi 35. Tel. 304-34

KÕIGE LÄHEDAM SÜDAMELE — SÜNNIMAA
LUGEGE

PÄEVALEHTE,

OLETE ALATI KODUMAA SÜNDMUSTES TEADLIK
VIIBIDES KODUMAAL — KÜLASTAGE KINDLASTI

PÄEVALEHE RAAMATUKAUPLUSI

TALLINNAS, PÄRNU MNT. 10. PIKK TÄN. 2

SOOVITAME SUURES VALIKUS:

KÕIKI EESTIKEELSEID RAAMATUID, MAAKAARTE, LINNA-
PLAANE, VAATEKAARTE j.n.e. KÕIGI EESTIS ILMUVATE
AJAKIRJADE PEALE TELLIMISTE VASTUVÕTMINE.

LASTE RÕÕM

ON AINULAADNE EESTIS ILMUV LASTEAJAKIRI.

TALLINNA EESTI KIRJASTUSE ÜHISUS

TALLINN — EESTI, PIKK TÄN. 2. OMA TEL. KESKJ. 428-83

EESTI MEHAANILISE PUUTÖÖSTUSE AKTSIASELTS

A. M. LUTHIER

SAADUSTE MUUGIKOHAD:

Tallinnas: V. Posti 9, tel. 446-16 ja Pärnu mnt. 69, telefon 426-00,
peale kella 16 – 426-05. Tartus: E. V. Jürgens, Ülikooli 2 tel. 7-88

MAJAMANIKE KREDIITPANK

Ü.-P.

TALLINN, PÄRNU 6. TELEFON 426-69

PANK TOIMETAB KÕIKI PANGAOPE-
RATSIOONE. — PANGA JUURES KINNI-
TUS A-S. „EESTI LLOYDI“ AGENTUUR

PANK AVATUD KELLA 9—2

VÄLIS-EESTI

DETSEMBER, 1937

Nr. 12

9. AASTAKÄIK

Liblika lend — mesilase lend.

Alfred Tamm.

Mootmatul ajakangal iga üksiku inimese elu ja käekäik — teame me ju kõik — moodustab vaid täppeliselt tähtsusetu osakese, — igapähele üksikult meie kõikide olemine ja olemasolu lõpeb otsekuul jäljetult, just-kui ei-millegagi. Kibestuslik kõrvalmaik, mis poetub meie jutusse alati neil puhkudel, kui näit, kõneleme ühe-päeva-liblikaist, nähtavasti tulebki sellest, et oma sisimas arvame niisugusteks ka iseendid. Otse saatustlik, fatalismi-sisendav näib olevat see järjekindlus, mis igapähele meist näpistab ja kärbutab tiivad öökülmas, enne kui olemine saavutanud täie ja vaba lennu päikeses nii, nagu seda ihaldasime. Ja seda me ju kõik väärksime?

Ent siiski. Ka liblika elukäik pole alati tarbetu ja ainult silmapilkne. Uurijad teavad pajatada, et mõned liigid kirjuid ja värvilisi liblikaid päikeseküllastes troopikamaades ei jäägi ootama, kuni armutu kuumus kõrvetab viimase õie ja rammusa rohulible nende sünnikohas, — nad „raputavad tolmua oma tiivadelt“ ja lendavad ära, — otsima vastseid aasua ja uusi rohumaid, — Mis sellest, kui otsinguil ja eksirännakuil tuhandeid neist hukkuu meres ja ookeanidel, kui neid teel hävib söödana aplaile maa- ja merelindudele, — ükski neist ei peatu enne, kui on käes paremad rannad, või ka ainult siis, kui lõpeb jõud tuules ja tormis! Tuntakse-teatakse liblikaid, kes tohutute, päevavalgust varjutavate parvedena igal kevadel algavad retke Kesk-Aafrikast, lendavad üle Sahara kõrbe ja Vahemere, läbi Prantsusmaa, Inglis-

maa, ja lõpetavad kaugel Põhjas — Islandil. Üksikud liblikateliigid Kalifornias lendavad tuhandeid penikoormaid eemalasuvatele Lõunamere-saartele, teised ületavad Ameerika mandri ja jätkavad lendu idasuunas, ning siis osake neist jõuabki päralt Euroopasse või Aafrikasse.

— Oleks päralt asjatu küsitleda, miks see nii on, — milline mõistmatu võim sunnib liblikat suunduma kuhugi tuhandeid kilomeetreid eemale Põhja-Jäämerre, kus talvitamisvõimalusi niikuinii ei ole, — kus ootab ees vaid hukkumine. Iga suurimgi asi, osutus ja üritus, mida on kunagi loonud ja millega eales on tulnud toime inimesegi aju ja käsi, pole ju muud, kui vaid pikendatud vari mõnest üksikust inimesest. Liblika lend, mis endast jätkaks jäävamaid jälgi, ei tarvitse tingimata hõlmata mitmeid mandreid. — See, kelle sünni mälestame tähtsamana kord aastast jõuludel, ja ka tänavu, — oma elu kestes polnud kunagi jõudnud kaugemale, kui vahest paarsada penikoormat sellest paigast, kus ta oli sündinud. Aga on ka teada, et tal kunagi ei olnud kohta, mida ta võinuks nimetada koduks. Mehel kunagi ei olnud perekonda. Ta kunagi ei saanud jalaga kuhugi suurde linna. Pole ka kindlaid põhjusi arvamiseks, et ta eales tulnuks toime asjadega, milliseid tavaliselt oodatakse-nähakse suurteelt meestelt. Tal ei olnud muud eestkostjaid, kui vaid tema ise.

Ning teame ju, kui võrd üürikeseks, just-kui ühepäevasena-hetkeliseks, jubeduseni masendava lõpuga liblikalennuks kujunes

suure Inimese-Rahuvürsti maine elu. — Veel oma noortes aastates tõmbas ta endale avaliku arvamise viha. Siis ta sõbrad kohe loovutasid tema. Üks neist salgas tema. Ta mängiti kätte oma vaenlastele. Silmakirjaks temale pakuti õiglast kohut. Lõppeks ta löödi risti kahe varga vahele. Kui ta oli suremas, tema poojad veetsid aega sellega, et mängisid omavahel ära selle ainsa maise vara, mis tal oli — tema kuue. Kui ta oli surnud, võeti ta ristilt ja maeti ühe oma sõbra armust.

Ning teame ka, — tajume ja peame mõõnma igäiks, et meil, — igaühel meist meie elupäevade liblikalend saab olla hoopis helgem ja kergem igavese Rahuvürsti-Märtri omast. Esimeseks ja tähtsamaks pandiks sellele osutub tajumus, et kuigi me alles vajame põhjalikku uuestisündi ja eluviiside muutmist, — kuigi meie tõbised, ükskõiksed südamed alles on tummad mõistmatuse ülekohtus ja hädas, — kiuste kõikide väehulkade, mis eales marsinud, kõikide sõjalaevastike, mis kunagi ehitatud, tähtsamana kõigist võimuvalitustest ja kuningatest-keisritest meis ometi püsib ja paisub kujutelm sellest igavesti eeskujulikust Liblikalennust, mis sai alguse ja mida mälestame jõulupühadel.

Teiseks, — kus iganes keegi meist ka ei nokitseks-lendleks, kuhu kaugele me eales pole end lennutanud, — võime kõikjal püsida kindlad lohutavas teadmises, et meil on kodumaa, — pelgupaik, mida polnud ka jõulude Rahuvürstil. Teame, et kõik ajarratta tänasedki häired ja pigistu-

sed meie väikesele kodumaale on siiski kergemad endistest, ning see teadmine vaid aiva julgustavalt lubab ka kõiki meid, — ligidal ja kaugel, — saada võimsamateks oma vere võsudeks, kujuneda paremateks inimesteks.

Ent vististi veelgi sobivam ja tabavam oleks eestlase elutungis sarnastada liblikalennu asemel mesilase omaga, — nagu tegi seda Juhan Liiv, kes mõistis põhjalikult oma rahva hinge sügavusi:

Ta lendab lillesse
ja lendab mesipuu poole;
ja tõuseb kõuepilv ülesse —
ta lendab mesipuu poole.
Ja langvad teele ka tuhanded:
veel koju jõuavad tuhanded
ja viivad vaeva ja hoole
ja lendvad mesipuu poole.
Nii hing, oh hing, sa raskel a'al,
kuis ihkad sa isamaa poole!
kas kodu sa, kas võõral maal —
kuis ihkad sa isamaa poole!
Ja puhugu vastu sull' surmatuul
ja lennaku vastu sull' surmakuul:
sa unustad surma ja hoole
ja tõttad isamaa poole!

Kõikide eestlaste süda on laulikusüda. Seepärast — kõigele vaatamata — need eestlased, kes praegu on kodumaal, ja need tuhanded, kes „veel lendvad mesipuu poole ja veel koju jõuavad“, — me võime mõista üksteist paremini kui teisi. Nimelt tänavu, — selles teadmises, — rahulikus hardumuses ja meie ühise parema tuleviku nimel, soovigem üksteisele rõõmsaid jõule ja õnnelikku uut aastat!

EESTI ARST MAROKOS.

Teekond Paradiisi ja maise maailma kuradid. — Ebausku ja arstiteadus. — Arst kurje vaimusid välja ajamas. — Arstimine tulega. — Arsti keeruline ülesanne ebausku maal.

Dr. R. Peets.

Imesid võiks jutustada iga arst omast tegevusest, vaatamata maale, kus ta elab, ja inimtõule, keda ravib.

Inimene on loodud sääraselt, et ta püüab tungida tõe lähemale kõigis teda häirivais küsimusis. Ainult oma keha füüsilisi funktsioone ei taha ta alati mõista. Haigestumise korral on inimesel vaid üks soov — kiirelt paraneda hoolimata sellest, milline elund temas haigestumise on põhjustanud ja arvestamata vahendeid, mida ta tarvitab enda tervendamiseks. Euroopas ütleb haige: kui ei aita arst, siis peab aitama kunst. Marokos mõeldakse ümberpöörduvalt: kui ei aita kunst, peab aitama arst — ehk tehku need kaks vägevast korruga oma tööd.

Maroko on maa, kus raske eraldada usku maagiast. Araablane, hingelaadilt filosoof, on eeskätt usklik muhameedlane, kõikvõimsa ainujumala Allahi teener ja pühade eeskirjade hoolas täitja. Ta paastub ja

palvetab, ette valmistades igavesele elule oma hinge, et see peale surma üle noateravaheda Siirati silla minnes ei kukuks katsumisel põrgupõhja, vaid jõuaks Paradiisi, Allahi aeda, nautima looduse lopsakat rohelist jumaliku viljaga koormatud puude vilus, kallihinnalistest kangastest telges, hurmavaimate ja valgeimate naiste seltsis. Kuid samal ajal kui araablane hardumuses mõtiskleb tulevases kaunimast elust, kubiseb maine maailm tema arvates kurjadest vaimudest, džinnidest, kes elavad iseseisvat elu, ja kes juhivad nii inimeste tegusid kui ka kõiki tähtsaid ning tähtsuseta igapäevaseid nähteid. Marokolane liigitab džinne koguni korporatsioonidesse nende värvile, elukohale ja tegevusele vastavalt, ning väldib kõneluses nimetamast nende nime, öeldes vaid paljutähendavalt: „Need isikud!“ Marokolase kogu isiklik ja sotsiaalne elu polegi muud kui alaline võitlus ja läbirää-

Kodune arstikunst Marokos.

Turuarst kuppusid panemas.

kimine nende nägemata elukatega. Pisilaste maailm on marokolasele tundmata, sellepärast on muidugi džinn süüdi, kui haigestub inimene. Euroopa arsti ülesanne on järelikult olla vaheltsobitaja haige inimese ja kurja džinni vahel, neid mõlemaid rahus ja armastuses viia kokkuleppele, kummalegi poolele liiga tegemata, sealjuures aga kindlasti arvestades Allahiga kui ülimal võimuga, kelle käsul kurjad vaimud põgenevad ihust. Arst ise ja arstimid on ka Allahist, kuid ainult katsetamiseks: sest kui Allah tahab, paraneb haige arsti käe läbi; kui aga on määratud inimesele lahkuda maapealsest elust, ei tohi pahaks panna arstiteadusele ebaõnnestumist — nõnda tahtis Allah!

Kuivõrra tähtis on Euroopast tulnud arstile süveneda araablase vaimuella ja sellega arvestada, näitab järgmine lugu:

Mõni aasta tagasi asus Marrakechi üks läti arst. Ta lasi trükkida lendlehtedele rahvale laialilaotamiseks araabiakeelse kuulutuse, kus ülistas arstiteadust ja lubas parandada kõik tõved. „Väga tubli arst nähtavasti,“ arutasid araablased omavahel lugesid neid lehti, „aga ta on hoopis! Ta tahab olla targem ja vägevam kui Allah!“ See suurte teadmistega arst oli sunnitud peagi lahkuma Marokost patsientide puudumisel.

Säärase marokolasele omase mõteteviisi juures ei tohi imestada, kui haige arstiabi otsides algab harilikult omamaa, tõuliselt lähemalseisva teadusemehega, kes tunneb vägevaima raamatu, Koraani, saladusi ja kuivatatud musta varese ning šaakali naha tähtsust tõvest tabatud inimese ravimisel. Ei ole ühtegi araablasi, kellel ei ripuks kaelas kägarasse keeratud ja riidesse õmmeldud paberitükike mõne raskelt seletatava koraanilausega, või amulett — puujuurikas, metsseakihv, sisalikusaba — millele positud tervendavaid sõnu. Neid arstimeid peab Euroopa arst

oskama austada ja neid ettevaatlikult kohelda haige läbivaatamisel, kui ta tahab võita oma patsiendi usalduse ja lugupidamise. Ja kas ongi mõtet alati alahinnata rohtude mõju, mis asetatud suurimas usus haige rinnale, tema alasti ihule. Resorbeerub ju naha kaudu nii mõnigi arstim, ja haige usk aitab võimsalt kaasa tervenemisele.

Nagu kõikjal, nii ka Marokos võivad tekkida olukorrad, mis nõuavad arstilt rahulikku meelt ja taktitunnet, kui ta ei taha sattuda vastollu abitarvitaja vaimudistsipliiniga. Sageli juba haige arstikabinetti astudes piiravad sind ebamugavused. Abitarvitaja ilmub harilikult arvurikka saatjaskonnaga, kes ühes tulnud kas uudishimust, või palvetamiseks arstliku läbivaatamise ajal, et Allah arstile oma abi ei keelaks. Kõigile neile sugulasile ja tuttavaile ei leidu alati küllalt istekohti, nad kükitavad seina veerde, kus sosistavad palvesõnu ja veeretavad sõrmede vahel palvekee kuulikesi. Olles asetanud haige toolile ja küsinud, kust valutab, ei tohi arst imestada tavalise vastuse üle: „Manarf! (Ei tea!)“ Euroopas juhataks arst säärase haige loomaarsti juurde. Marokos aga on arsti kohus leida haige koht — ei suuda ta seda, ei vääri ta arsti nime! Kuid veelgi kaugemale lähevad sageli haige nõudmised. Ta soovib nimelt, et arst leiaks tõve teda lahti riietamata! Kord kutsus mind kolleeg konsulterima ühte tema poolt ravitavat araablannat. Haige olevat suremas, kuid midagi erilist tema juures ei leiduvat — kõneleb arst. Suur oli ametivenna hämmastus, kui olime koos, hoolimata naabernaiste ägedast protestist, haige lahti riietanud, ja paljal rinnal leidnud kuriloomulise kasvaja . . .

Araablane on alati tublisti riietatud, tema kaftan kurguni kinni nõõbitud. Ta kannab samuti maaniulatuvat särki ja samasuguseid üliiriideid nii öösel kui päeval, ühest saunapäevast teiseni, vahetades neid ainult soojas

Dr. R. Peetsi
patsiente araa-
bia kõrgemast
seltskonnast.

saunaleilis. Araablane kardab külma kui oma suurimat vaenlast. Vaimude käsul külm tekitavat ju niipalju haigus! Külme poeb ninna, sooltesse ja põide! Suguhaigus tripper polevat ju muud kui põie külmetus, arvab marokolane, ja sellepärast ta seda haigust ka ei ravi. Ise tulnud, küllap ta ise ka kaob parajal ajal! Siit on arusaadav, millise kingituse osaliseks oma meestelt saab suurem osa araabia naise, kes ju elavad lukustatud uste taga.

Tekib muidki kümmalisi situatsioone kokkupuutumisel araabia patsientuuriga. Kas ei üllatuks uustulnuk euroopa arst, kui teda öisel tunnil voodist kistakse, et seal kusagil linna pimedamas sopis aidata vabastada mees kurjadest vaimudest? Need olevat kanged vaimud — seletab käskjalg — nad panevat mehe märatsema ja kõnelema võõrast, juuresolijaile arusaamatut keelt. Sina, arst, tule tööta nüüd Allahiga käsi-käes, ja — anna välja arstlik tunnistus, sellele tähendades džinnide liik, kes meest kiusavad! ... Vaikides aga ravi vaest, palavikus sonijat.

Või kuidas tunneb end arst, kui temalt nõutakse aastaid kestva ra-

seduse lahendamist? Naine kannab, aga sünnituseni ei jõua. Sina, Euroopa teadusemees, kes sa olevat kangem araabia tarkadest, aita nüüd! Vabasta naine juba aastaid oodatavast lapsest! Ja häda arstile, kui ta jõuab veendumusele, et lapsejutt on tuulest; häda, kui julgeb paljastada tõe! Siis olgu arst kindel, et temale langeb naiste viha, ja üks õrnemasoo viha ole igal maal hävitav. Kes ei tunne araablaste eluvorme ega nende perekonna seadusi, sellele osutub rahva kaljukindel usk „magavasse“ lapsesse müstikaks. Kuid see usk põlvneb igivanast ajast ja on tegelikult naise ajus juuri võtnud psühhos, mis tekkinud nii ihast sünnitada, vaatamata vanusele või muile tõkkeile, kui ka vajadusest iseennast kaitsta ja oma seisukorda kindlustada mehe majas, sageli liignaiste keskel. Sest araablaste abielu pole mõeldav lasteta, — lasteta naine on alahinnatud ning majast väljatõugavat, kandja naine on aga kergesti purunev kannike, keda hoitakse ja õrnalt käsitletakse. Teed targasti, euroopa arst, kui keerulisel juhul piirdud koraani sõnadega: „Naine sünnitab, kui seda Allah tahab!”

Araabia naised arsti juures.
Kas lahti riietuda või mitte?

Sageli tuleb Marokos ravida mitte haigust, vaid pärismaalasist ametivendade energilise tuleravi järeldusi. Tulerauad ja orad vaigistavat valu, parandavat kõik haigused ja haavad — nõnda olevat kirjutatud araabia tarkades raamatuis. Kannatab rinnalaps seedimisriket — tuld kõhule! Köhib laps — tuld rinnale! Tekib ihule vistrik või haav — tuld kurjale tõele! Araabia naised ja mehed on kaetud tulehaavade asemetega. Meelest ei lähe üks paljudest nähtud tuleraviohvreist. Mees, aastat 35 vana, kannatab labajalale tekkinud süüfilisehaava all. Ta nõuab euroopa arsti. Mehe isa aga, muhameediusu preester, täis pühadust ja usku, ootab abi oma rahvusest arsti käe läbi. Tuli, mis kõik hävitab, peab hävitama ka tema poja ihu pahareti pesa. Kutsutakse haige juurde targem kogukonna tarkadest, ja ravi algab. Tuld täna, tuld homme! Tervelt kaheksa päeva teeb tuline raudora oma uuristavat tööd. Tulemus: haavad sü-

veneivad ja laienevad kohutavalt, haige heitleb palavikuga, tema oiged täidavad maja. Nüüd alles teeb isa katset euroopa arstiga. Nüüd tulgu see, aidaku Allahi tahtel, asetagu hävinud liha uuega ja parandagu küpsevad kondid. Kuid ärgu kõnelegu halvustavalt tule tervendavast mõjust! Mis mõtet ongi seda teha, kui sinu enda eelkäijad minevikus tuleravi on ohtralt kasutanud.

Suurimaks tondiks on araablasele tema haigestumise puhul kartus olla mürgitatud. See hirm pole alati alusetu. Maroko ajalugu kubiseb mürgitamisjuhtumisist ja tänapäevgi ei ole veel loobunud sellest vaenlase või võistleja vaiksest kõrvaldamisviisist.

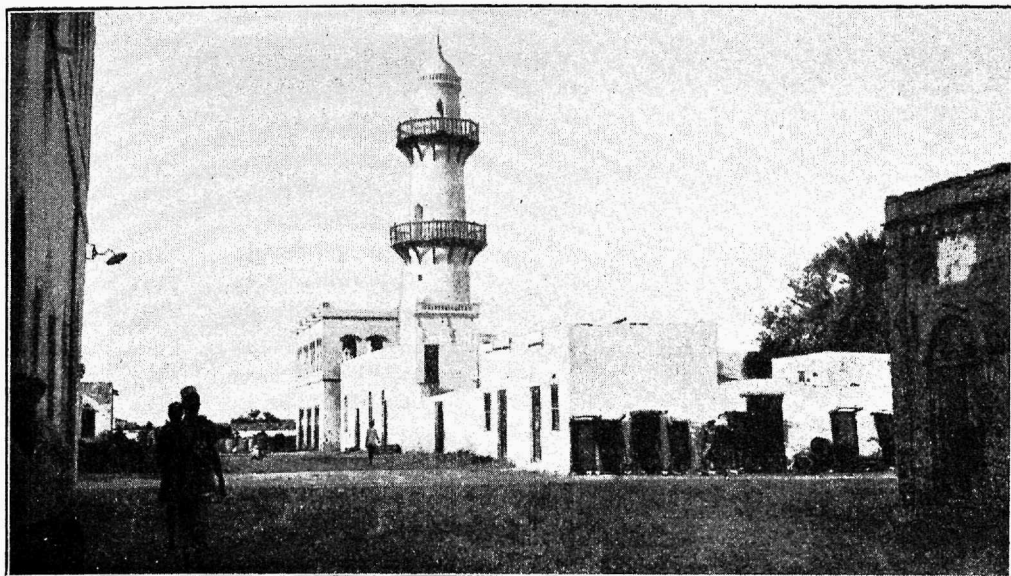
Kartusest saada mürgitatud on välja kasvanud komme, et pidupere mees või tema asendaja lauas esimesena pala suhu pistab, tahtes seega tõendada oma roogade hädaohutust. Igapäevases elus aga annab araablane süües esimese suutäie kassile.

Peaaegu alati seab seedimisrikkega abiotsija arstile küsimuse: „Ega ma pole ometi mürgitatud?“

Kord tuli minu juurde auväärne araablane, parimaid jutustajaid linna rahvarikkamal platsil, kes alati mõistis oma kütkestava jutustamisviisiga koguda enda ümber arvuka kuulajaskonna. „Tubib!“ algas ta kabinetist astudes, „minu kolm naist mürgitavad mind järjekindlalt! Tean, et nad tahavad minust vabaneda ja jagada minu vara. Mul on suur valu kõhus, — kindlasti on nad täna jälle mulle midagi sisse söötnud. Tee mind terveks ja ma tahan neid üleannetuid karistada!“ Jutustaja paranes ja pidas oma sõna: ta jagas oma kolmele naisele ihunuhtlust ja heitis nad siis tänavale.

Jälgides araablase vaimuelu avaldusi, leiame mõndagi, mis omane vaid tema tõule. Samal ajal aga avastame jooni, mis kõnelevad inimkonna ühtlasest arenemiskäigust ja tõendavad rahvaste fantaasia sugulust.

Marrakech, 4. novembril 1937.

Tänavapilt Džibutis.

Muhameedlaste mošee minaretiga, mille rõduit võimalik kutsub igal õhtul õigeusklikke palvele.

Addis Abebast Johannesburgi.

Teekond mustade mandril.

Kuulipildujate ja granaatide vahel Džibutisse. — Lõbusa elu linn. — Adeni omapärasusi. — Raisakullid matuselisteks. — Sansibari meetrilaiustel tänavatel. — Johannesburg — Lõuna-Aafrika New York.

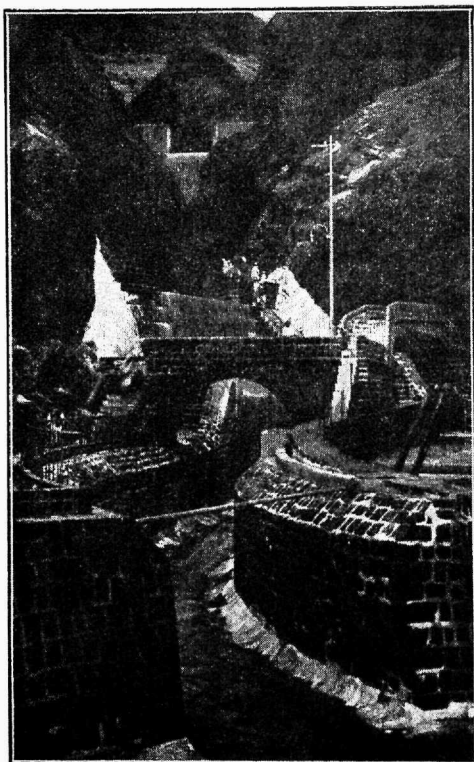
G. Leies.

Nagu juba „Välis-Eestis“ nr. 6, 1937. a. kirjutasin, sundis itaallaste võit Itaalia-Abessiinia sõjas mind naisega 1936. a. Addis Abebast lahkuma. Sõitsin Džibutisse — see tähendab, jälle sama teed, mida sõitsin nelja aasta eest, selle vahega, et nüüd sõitsin vastupidises suunas. Ka kõiges muus erines mu reis siiski tunduvalt eelmisest — olin ju nüüd „rahadega“ mees ja ei tarvitsenud iga senti kokku hoida, sellepärast sõitsime nüüd esimeses klassis, peatusime paremates hotellides ja janu kustutamiseks jõime tohutul hulgal õlut ja limonaadi. Nii-siis oli see reis väga mugav, eriti, kui meelde tuletan, mida kõike pidin kannatama nelja aasta eest laeval neljanda klassi reisi-

jana ja hiljem rongis, kus kuumuse ja janu tõttu olin täiesti nõrkemas.

Vahe selle ja eelmise reisi vahel seisis ka veel selles, et tol korral sõitsime niioel-da „vabade kodanikkudena“, nüüd aga oli igas vagunis 75% reisijaist itaalia sõdurid, kellel kõik taskud olid täis käsigranaate. Need kardetavad asjakesed olid ilusa välimusega ja igat värvi — punased, sinised, rohelised jne. Kuid mu naist nende ilus välimus siiski lepitada ei suutnud, vaid kogu aeg ta mõtiskles, mis värvi need „asjakesed“ siis on, kui nad plahvatavad, ja kas nad ehk ei plahvata ka siis, kui seda ei taheta.

Kohe veduri järel oli vagun, milles asusid ainult itaalia sõdurid ja millest vaatas

Adeni vana veevärk.

Veeservuaarid kaljude vahel, kuhu koguti vihmavett poole aasta tarvituseks.

välja umbes tosin kuulipildujaid. Nende tegevussepanemiseks oli tarvis ainult nupule vajutada... Niisamasugune vagun oli ka rongi lõpus. Hea tahtmise juures võisime end nii siis pidada „tähtsateks isikuteks“, keda saatis sõjaväeline eskort — kui ainult kõigilt reisijailt poleks terveks sõiduajaks laskeriistad ära korjatud, mida ei saanud võtta erilise lugupidamiseavaldusena. Džibutis saime need jälle kätte.

Teel arutasin endamisi, et jään mõneks ajaks Džibutisse, kui peaksin seal tööd leidma. Kui aga pärast kolmepäevast sõitu sinna jõudsime, mõtlesime me ainult veel sellele, kuidas sealt jälle välja pääseda, sest Džibutis valitses otse tappev palavus, mida harjumata inimene ei suuda välja kannatada.

Džibuti on araabia stiilis linnake, umbes 10.000 elanikuga, kellest 1.000—1.500 on eurooplasi (sellest arvust on umbes 500 ai-

nult läbisõidul Džibutist). Kõige kõrgem maja Džibutis on neljakordne, enamuses on majad valgete linnajaos kahekordsed ja mustade linnajaos — ühekordsed. Majad on ehitatud plokkide viisi teineteise kõrval — kogu ni mitte otstarbekohane ehitusviis sellises soojas kliimas, kuna ta ei võimalda õhu juurepääsu. Veevärk puudub üldse. On olemas küll mingi sisseseade, mis puhastab merevett — joogikõlvuliseks see sisseseade merevett aga muuta ei suuda, nii et janu kustutamiseks tuleb ikkagi tarvitada limonaadi. Kümme pudelit limonaadi päevas ära juua on harilik norm (1 pudel sisaldab ainult 1 klaasi). Iga pudel maksab 2 prantsuse franki, ja nii tuleb Džibutis ainult limonaadi peale inimese kohta kulutada 600 pr. franki kuus!

Kõige kuumemad kuud on siin juuni, juuli, august ja september. Septembrikuu on kõige raskemini talutav, sest siis lisandub kuumusele mingisugune niiskus, mis hoiab naha vahetpidamata higisena. Kõik liikmekohad on ära hautatud, naha alla tekivad veega täidetud villid. Sealjuures näitab kraadiklaas vilus 50° sooja! Säärastes tingimustes muutub töötgemine küll võimatuks.

Äri ajada see kuumus aga palju ei takista, ja peab ütleva, et äriaga võib Džibutis hästi teenida, eriti praegusel ajal, kus Džibutisse iga päev saabub uusi ja uusi reisijaid, kes on läbisõidul Addis Abebasse. Viimase kahe aasta jooksul on hotelliperemehed teeninud rohkem kui eelmise 20 aasta jooksul.

Prantslastele omase kunstiga „elu lõbusaks teha“ on ka Džibutis hoolitsetud meelelahutuse eest. Väikesed tantsubaarid ja igasugused lokaalid aitavad igavust eemale peletada ning külastajaist pole neil kunagi puudu.

Meie järgmiseks reisisihiks oli Aden, Inglismaale kuuluv linn Araabia lõunaranikul. Sõit sinna väikese laevaga kestis 20 tundi. Aden on üks neist vähestest Inglise sadamatest, kus — välja arvatud alkohoolilised joogid ja lõhnaõli — üheltki asjalt ei võeta tollimaksu. Alkoholi ja lõhnaõli aga eraviisil sisse tuua üldse ei lasta, ja selle tõttu tuleb kohvreid ikkagi revideerida.

Nagu juba varemini kuulsin, toimuvat see kohvrite revideerimine õige põhjalikult, sel-
lepärast olin tõsiselt mures mõtte juures,
kuidas ma oma paljud kohvrid pärast sel-
list puistamist jälle pakitud saan. Tolli-
ametnikeks olid araablased. Parajasti kui
oma järjekorda ootasin, tuli mu juurde tol-
liametniku „sõber“, kes mind informeeris,
et mõne frangi ohverdamisega ma päästan
oma kohvrid ebaseadlikult soomisest. „Ma
ju tean, et teil on kõik korras,“ lisas ta vii-
sakalt juurde. Andsin talle 5 franki. Mees sä-
ras rõõmust ja pilgutas tolliametnikule kaks
korda silma. Viimane lõi kõige suurema kül-
ma rahuga mu kohvritele vastavad templid,
ilma et mul oleks tarvis olnud kohvrikaant
kergitadagi.

Aden on oma väljaehituselt palju suurem
Džibutist. Siin elab umbes 20.000 inimest,
neist 3—400 valget. Linn koosneb õieti nel-
jast jaost, mille ühe otsast teise on umbes
10 km. Kõige ilusam linnaosa asub sada-
mas. Siin asuvad riigiasutused, mille tege-
vus on kuidagiviisi seotud reisijate ja vä-
lismaalastega, tollimaja, neli hotelli ja rida
kaubamaju. Sellest linnaosast hommiku poo-
le asuvad sõjaväekasarmud, raadiojaamad
ja ohvitseride elamud, samuti ka välisrii-
kide konsulaadid. Sadamast õhtu poole on
kogu rand täis suuri õli- ja bensiinitagava-
ratanke, siis tuleb elektrijõujaam ning sel-
le järele kolmas linnaosa, kus asuvad araab-
laste kauplused. Eurooplasi on selles linna-
jaos vähe, siiski asuvad siin tubaka ja
kohviga vaheltkauplejate ärid. Neljandas
linnaosas elavad ainult mustad ja värvili-
sed. Kõik need linnaosad on omavahel
ühendatud eeskujulikult asfalteeritud teede-
ga ja on korralikult elektrifitseeritud. Ade-
nis on ka ajakohane veevärk. Suurte torude
abil juhitakse vesi 60 km linnast eemal asu-
vatest allikatest linna.

Aden on väga huvitav ja omapärane linn
ja sisaldab palju vaatamisväärsusi. Ta on
ehitatud kaljuküngastele ja omab isegi paar
väikest parki, mis on istutatud otse kivi-
hunnikutele. Kodumaal ei oska omale keegi
ette kujutada, millise naudinguga ma par-
gis puude all varjul istusin — on ju siin
puu haruldaseks asjaks. Suurt lõbu pakub
ka autosõit. Nagu juba mainisin, teed on

suurepärased, ja tundide viisi võib kihutada,
leides ikka jälle midagi uut ja huvitavat
vaatamiseks ja imetlemiseks. Kaljude tipult
avaneb haruldaseks ilus vaade merele. Kui
oled sellest vaatest küllastunud, sõidab läbi
hiigeltunnelite, mis ööd kui päevad on elekt-
rilampidega valgustatud, jälle uute kalju-
deni välja, mille vahelt viib tee kindlusta-
tud vööni. Sadamast õhtu poole on kaljusein-
tesse ehitatud trepid, mis viivad kaljude ti-
pus asuvatesse kindlustesse. Need kindlused
on pärit vanast ajast, kuid tänapäevalgi on
neil veel teatud tähtsus.

Väga huvitav on ka Adeni vana veevärk,
mis oli tarvitusel veel enne maailmasõda.
Kaljukoopad ja kaljude vahed on ümber
ehitatud suurteks reservuaarideks, mis väi-
keste kanalite kaudu on ühendatud mitme
hiigelreservuaariga, mille üldmaht on üle
20 miljoni galloni (1 gallon = 4,55 liitrit).
Sellest veehulgast jätkus linnale pooleks
aastaks, kuni tuli jälle vihma.

Mitte kaugel sellest veevärgist asub kõr-
gel kaljul Pärsia lahkusuliste surnuaed. See
surnuaed on vist ainulaadne maailmas. Sur-
nuid ei maeta siin mitte haudadesse nagu
mujal, vaid surnud seotakse peaaegu alasti
olekus suure raudvõre külge, mis asub just
sügava kaljukuristikku kohal. Pärast matuse-
talitust lahkuvad omaksed ja sõbrad, ja
nüüd tulevad jaole kaljukotkad ja kullid.
Lühikese ajaga on „mahamaetult“ kõik võe-
tud, mis talt võtta oli, ja luukere kukub ko-
lisesed läbi raudvõre alla kuristikku. Nagu
mulle jutustati, pole varemadel aegadel sur-
nuid raudvõre külge kinni seotudki, vaid
nad asetatud lihtsalt võre najale. Siis ole-
vat sageli juhtunud, et röövlinnud mõne
kergemakaalulise surnukeha noka vahel
ära viisid. Sellega olevat pärslased leppi-
nud, kuni paaril korral juhtunud, et matu-
selised koju jõudes leidsid „mahamaetu“
ukse taga ootavat — arvatavasti oli kotkas
väsides pidanud ette võtma hädamaandu-
mist just keset linna. Sest ajast saadik kin-
nitatakse surnukeha ilusti võre külge, et
vältida tülikat tagasitoimetamist.

Kliimaatilised olud on Adenis veidi pare-
mad kui Džibutis. See tuleb sellest, et siin
on peagu alati väike jahutav meretuul. Kä-
majad on ehitatud teineteisest eemale, mil-

letõttu õhk neis pole nii umbne. Sellest hoolimata on aga siingi kõige mõnusam istuda ventilaatori tuule all ja imeda jääga limonaadi või vett. Joogivesi on siin väga maitsev ja võimaldab seega ilusat kokkukõhoidu limonaadi arvel. Dušši võib võtta igal ajal, kartuseta, et vesi äkki lõpeb, nagu see sageli juhtub Džibutis. Ainult keskpäeval on duši vesi liig kuum ja ei karasta sugugi.

Siingi ei suuda valged mingit kehalist tööd teha, ja töötajajaks on hindulased ja araablased. Hindulasi on ka riigiametis kaunis kõrgetel kohtadel. Nii on näiteks Adeni abikuberneriks hindulane. Kauplused kuuluvad samuti suuremalt jaolt värvilistele, ainult suurte kaubamajade ja hotellide omanikeks on eurooplased.

Elu Adenis on kallis. Hotellis läheb elu päevas maksma ühe inimese pealt 1 inglise nael, millele lisaks tulevad veel eri väljaminekud. Pikema peatuse puhul peab siin kaasas olema paks rahakukkur. Sissesõiduloa saab Adeni kohalikult valitsuselt õige kergelt, kui on ette näidata teatud väike kindlustussumma. Kuid pole mingit mõtet siia omale tööd otsima tulla, sest valge ei suuda siin kunagi võistelda värvilisega. Ka puudub siin igasugune meelelahutus ja eurooplased igatsevad siit varsti jälle minema.

Nii kavatsesin minagi siit nii pea kui võimalik lahkuda. Olin Lõuna-Aafrika Uniooni valitsuselt palunud sissesõiduluba Lõuna-Aafrikasse ja ootasin seda nüüd pikisilmi. Luba aga viibis ja muutusin rahutuks. Käisin Adenis kõik vastavad asutused läbi, ilma et oleksin kusagilt „lohutust“ saanud. Lõpuks läksin kubeneri juurde. See võttis mind küll väga lahkelt vastu, ütles aga, et ka tema mind aidata ei saavat. „Võin teile anda viisumi Keeniasse, kui deponeerite £ 50.— inimese pealt, Tanganjikasse, kui deponeerite £ 100.—, ja Rodeediasse, kui deponeerite £ 250.— inimese pealt. Kuid anda viisum sissesõiduks Lõuna-Aafrikasse — see ei seisa minu võimuses, kui te ka deponeeriksite £ 1000.— inimese pealt,“ oli kubeneri vastus minu palvele.

Lõpuks saatsin Lõuna-Aafrika Uniooni valitsusele Adeni valitsuse kaudu telegrammi järelepärimisega, mis seisukohale on asunud minu palve suhtes. Telegramm mak-

sis üle £ 10.—, kuid see ei olnud siiski mahavisatud raha, sest juba järgmisel päeval saabus vastus, et pole mingeid takistusi mulle viisa väljaandmiseks. Nüüd ei küsinud keegi minult enam, kui palju raha ma deponeerida võin või kas mul üldse raha ongi, vaid kohe anti mulle viisum välja. Olin üle hulga aja jälle tõsiselt rõõmus.

Ettevalmistused sõiduks ei nõudnud kuigi palju aega, ja juba järgmisel päeval olime naisega inglise Castel Line'i auriku „Landoverry“ pardal. (See laev sattus hiljem Hispaania kodusõja ajal miini otsa ja läks põhja). Ehkki reis kestis seitse päeva, möödus aeg kiirelt. Päeval harrastati malemängu, ping-pongi jne. Öhtul tantsiti jazz-orkestri saatel ja vesteldi uute tutvavatega — neid tekib laevasõidul ju nii imekiirelt.

Seitsmendal päeval jõudsimel Mombasa'sse. Mombasa on kena sadamalinn Keeniamaal, üle 40.000 elanikuga, kellest eurooplasi on 3000 ümber. Olgugi, et Mombasa on ekvaatorile lähedam kui Džibuti ja Aden, on siin ometi kergem hingata. See tuleb sellest, et Mombasa on ehitatud lagendikule, mille tõttu meretuuled siia vabalt teed leiavad. Looduslikult on ta ka kenam eelpoolnimetatud linnadest juba sel põhjusel, et siin näeb kõikjal haljendavaid künkaid ja metsatukki. Peatusime Mombasas 3 päeva ja jäime veedetud ajaga väga rahule. Sõitsime paadiga merel, lamasime värskel rohul — nauding, millest Abessiinias võis ainult und näha!

Keenias on inglased praegu kibedasti ametis korraliku koloonia väljaehitamise ja Iga päev avatakse uusi kaevandusi ja asutatakse ning suurendatakse linnu. Tööd leiab siin võrdlemisi kergelt ja ka sissepääs on kaunis hõlpus — tuleb ainult deponeerida lähtekoha Inglise konsuli juures £ 50.— Väike kapital peab muidugi peale selle veel olema, sest hotellid on kallid ja kohanimiseks elu-oluga kulub mõni aeg ikkagi ära.

Mombasa'st jatkasime teekonda Sansibari. Sansibari saar ühes läheduses asuva Pemba saarega moodustab 2640 km² pindalaga Sansibari sultaniriigi, mis seisab Inglismaa kaitse all. Varemalt kuulus saar

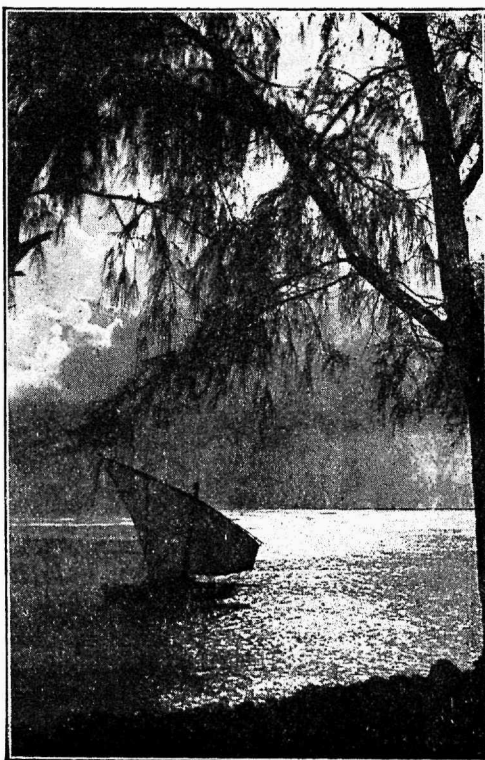
saksa kolooniate hulka, kuid loovutati 1890. a. sakslaste poolt Inglismaa kaitse alla. Saare pealinnas Sansibaris resideerib sultan, kes oma riiki valitseb muidugi Inglismaa soovile vastavalt, mis tuleb saarele suuresti kasuks.

Ühe päevaga on kõik saare vaatamisväärsused läbi vaadatud. Omapärast pilti pakub Sansibari linna vana osa, mis on pärit veel saksa valitsuse päevilt. Siin on majad ehitatud niivõrd lähedale teineteisele, et nende vahel saab vaevalt hingata. Sealjuures on need järskude katuste ja väikeste akendega. Autoga ei ole siin midagi peale hakata — on hea, kui tänav on kaks meetrit lai, on aga küllalt tänavaid, mille laius pole üle ühe meetri! Ja sellest ühest meetrist võtavad oma osa veel trepid... Peagu iga kolme meetri tagant tuleb jälle mõni põiktänav, nii et võtab pea ringi käima. Ometi elatakse siin ja kaubeldaksegi. Uus linnaosa on ehitatud juba inglaste poolt ja ei anna vana linnaosaga võrreldagi.

Kui olime linnaga tutvunud, tegime ilusa autosõidu ümber saare mööda hästiasfalteeritud ringteed. Peagu kogu aeg tuli sõita kookospalmide all ja tee ääres nägime kookospähklite hunnikuid, mis moodustasid terveid mägesid. Tahtmatult tuli mul meelde, kuidas poisikesena lõin sõpradega lahinguid väikese kookospähkli tükikesse pärast — siin aga ei ahvatle need kookospähklite mäed kedagi! Nelgipuud kasvavad siin nagu meil lepvõsastik — kookospähklitest ja nelkidest end see saar elatabki.

Briti Tanganjika territooriumi pealinn Dar-es-Salaam ei paku reisijale midagi huvitavat. Kuna Dar-es-Salaam oli kuni 1916. aastani alles saksa koloonia pealinnaks, ei ole inglased nähtavasti veel jõudnud siin midagi suuremat ära teha. Paistab aga ka, nagu puuduks neil selleks huvigi.

Meie reis viis meid „ikka, ikka lõuna poole“, kuni jõudsime Beira'sse. Beira on sadamalinn Portugali Ida-Aafrikas. Õieti moodustab linna ainult üks tänav, mille pikkus on paar kilomeetrit ja mille kahel pool asuvad villataolised eurooplaste elumajad, kus elavad riigiametnikud ja sadamatöölised. Peab ütlema, et Portugali asumaa ei paku üldse mingit huvi turistile, veel vä-

Mombasa.
Päikese loojang.

hem aga töötisjale, sest teha pole siin midagi. Pealegi on Beira's halb kliima. Siin ei ole küll mitte liig kuum, kuid Beira asub väga madalal, mille tõttu maapind on niiske ja soodustab igasuguste putukate ja kärbeste sigimist. Nii on siin palju kollase malaaria sääski, kes selle kardetava haigusega nakatavad peagu igaüht, kes Beira's peatub kauemat aega, vaatamata sellele, et viimasel ajal on linna ehitatud korralik veevärk.

Meie järgmine peatus oli Lourenço Marquez'is — see on tähtis sadam Portugali Ida-Aafrika lõunaosas umb. 40.000 elanikuga, kellest enamus on portugallased. Mina isiklikult portugallasi linna värvilistest elanikkudest iga kord eraldada ei suutnud, kuna portugallased omavad väga tõmmu nahavärvi.

Lourenço Marquez'is on kliima juba väga hea, siin ei ole kurnavat palavust ega malaariat. Kuid tööstused ja ärid kiratse-

**Reisiseltskond
Mombasa
tänaval.**

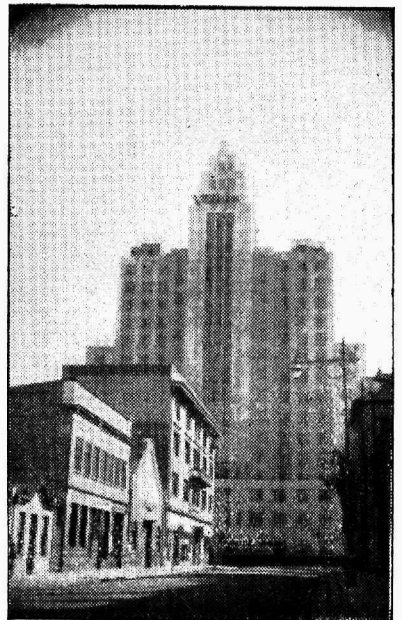
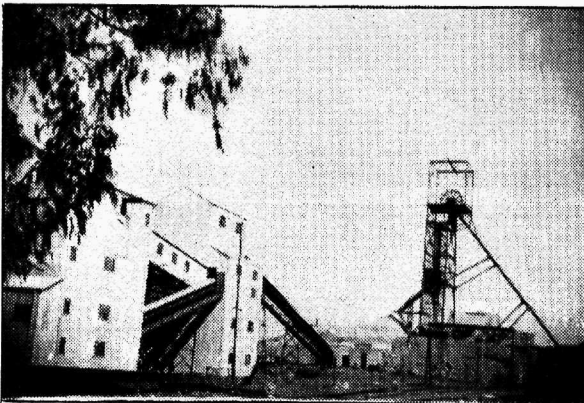
**Vasakult G. Leles,
pr. Leies ja teised
reisikaaslased.**

vad — on määratu vahe inglastele ja portugallastele kuuluvate linnade vahel. Siiski on siin tänavaliikumine võrdlemisi elav ja üle hulga aja nägin jälle ka elektritrammi.

Suure, võib öelda, isegi suurema osa oma sissetulekutest saab Lourenço Marquez Johannesburgi linnalt, mis asub Inglise Lõuna-Aafrikas. Enamuses kõik Johannesburgi linna määratud masinad, autod ja muud kaubaartiklid laaditakse maha Lourenço Marquez'is, kust nad siis edasi saadetakse Johannesburgi. On ju Lourenço Marquez'ist Johannesburgini kaugelt lühem tee kui Lõuna-Aafrika Inglise sadamast Durbanist, seal-

juures jääb veel ära veokulu Lourenço Marquez'ist Durbanini. Päril palju naelu jäta-
vad siia ka Johannesburgist Lourenço Marquez'i lõbutsema tulnud inglased, kes sageli siin nädalalõppu veedavad. Lõuna-Aafrikas on kõik mängupõrgud, öölokaalid ja kaba-
reed valju keelu all, Lourenço Marquez'is aga võib neid pidada nii palju kui keegi soovib ja jaksab. Ja mis on siis kaheksatunniline autosõit, kui selle eest võib hästi lõbut-

**Paremal: Uus pilvelõhkuja Johannesburgis.
Vasakul: Johannesburgi hliigelhoovadega
kullalivvatorn ja kullaliiva pesemise hoone.**

sega ja saab kerge vaevaga oma rahast lahti!

Veel ühe päeva sõit ja olemegi Durban'is. Paberite läbivaatamine ja vastavate lubade väljaandmine toimus kiirelt, kuna meil Lõuna-Aafrika Uniooni siseministeeriumi luba oli juba taskus, Aegaviitev oli aga tollirevisjon, mis on siin õige karm — peagu iga asi käib siin tolli alla, olgu vana või uus, ainult on vanalt asjalt toll veidi madalam.

Durban on Lõuna-Aafrika Uniooni tähtsaim sadam üle 150.000 elanikuga, kellest pooled on valged. Durban'is unustad, et oled Aafrikas. Olles tulnud tõelise „musta“ Aafrika südamest, ei jõudnud ma küllalt imestada selle linna euroopaliku mulje üle. Suured moodsad ehitused ja ärid, tuhanded autod, omnibused ja trammid, kiire töö- ja elutempo, igal pool valged inimesed, kelle hulka mõni must boy on nagu ära eksinud. Aafrikast mitte jälgegi!

Durban on Lõuna-Aafrika ilusamaid linnu. Kliima on siin väga hea, mille tõttu valged siin ka kiirelt kohanevad. Teistest linnadest on Durban ees ka veel selle poolest, et siin tööpuudust ei tunta. Kellel on soov välja rännata, võib julgesti siia elama asuda, kui tal ainult õnnestub saada sissesõiduluba.

Oleksin heal meelel tahtnud Durban'iga lähemalt tutvuda, aga selleks polnud kahtjaks aega. Sama päeva õhtul sõitsime juba edasi Johannesburgi suunas, kuhu jõudsime järgmise päeva õhtul.

Kui mu imestus oli suur Durban'i nähes, mida pidin ütleva sisse sõites Johannesburgi? Pidime 2 tundi autoga kihutama läbi selle suurlinna eeslinna, ja kui siis viimaks olime linna südames, ei saanud me lahti muljest, et oleme sattunud New Yorki. Tulude meri, kümne- ja kahekümnekordsed majad, tuhandete sõidukite kiire liikumine, inimeste vool — meil andis vaadata ja imestada! Tahtmatult pidin endalt küsima, kas tõesti see uhke linn on asutatud alles 50 aasta eest? Tuli meelde kuuldu ja loetu sellest, milliste raskustega peavad inglased võitlema Lõuna-Aafrikas — buuride ja inglaste vastolu, hävitav kuivus ja selle tagajärjel ebasoodsad põllumajanduslikud

Sansibari kookospalmide all.
Pr. Leles kookospähklite hunniku juures. Kuivanult kookospähkel vabaneb oma paksust kestast.

olud, rohutirtsude nuhtlus, värviliste probleemid jne. Johannesburgis ei olnud küll midagi märgata neist raskusist — nähtavasti soodustavad läheduses asuvad rikkalikud kulla- ja teemandiväljad linna järjekindlat kasvumist ja arendamist.

Otsustasin nende probleemide üle pead nurdma hakata siiski hiljem, kui olen juba Johannesburgis kohanenud. Esialgu olin rõõmus, et meie reis oli lõppenud. Vaatamata kõigele huvitavale, mida selline pikk reis pakub, on ta siiski väsitav ja ka kulukas — olime olnud teel tervelt 27 päeva, millise aja jooksul kulutasime £ 200.— Lootsin selle raha küll jälle peatselt tagasi teenida — säärases suurlinnas ei võinud ju töö leidmine olla kuigi raske.

Kuid mu kogemustest ja tähelepanekutest Johannesburgis kirjutatan mõni teine kord.

J. Kartaud
külastamas.

Vasakult: J. Kartaud
abikaasa ja
tütrega ning külaline
V. Goldberg.
Taga J. Bauer
oma abikaasaga.

Ringvaateid välismailt.

Viimaste kuude poliitiline olukord Brasiilias.

Brasiilia fašistidel sini-must-valge lipp.

Viimased kuud Brasiilias on möödunud presidendi valimise eelvoorus. Valimised peetakse olema 3. jaanuaril t. a.

Õige head pinda on siin leidnud fašistlik liikumine. Fašistid nimetavad endid Brasiilias integralistideks, kandes rohelisi särke. Lipuvärvid on neil sinine, must ja valge, integralli märgi ja Brasiilia kontuuriga. Rio de Janeiros oli neil olnud rongikäik, millest oli osa võtnud 50.000 integralisti. Rio de Janeiro lähedal oli neil juhtunud rongiõnnetus, kus sai surma 7 ja haavata 100 inimest. Integralistid süüdistavad kommuniste, et õnnetus olewat nende kätetöö.

Praegune president Vargas toetab ennast osalt intergralistidele ja viimaste juht snr. Plinio Salgado on praeguse presidendi pooldaja. Sao Paulo, kui Brasiilia majanduslik süda, tahab ise omale Brasiilias poliitilist võimu demokraatlikul kujul, 1932. a. revolutsioon, mida Sao Paulo algatas praeguse presidendi vastu, nurjus, kuna president toetub sõjaväe mõjuvale jõule. Sao Paulo ei ole aga sellega veel leppinud. Valijate seas käib nüüd äge kihutustöö.

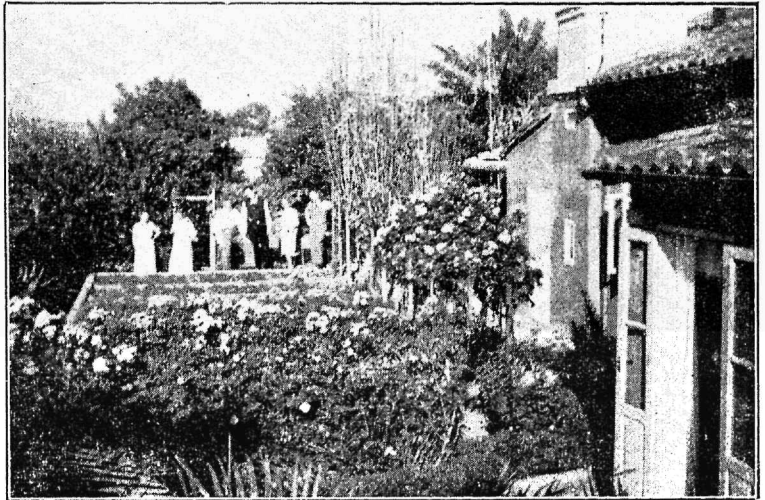
Sisserännanud välismaalastel valimisõigust ei ole. Ka seisab praegu naturaliseerimine ehk Brasiilia kodakondsusse vastuvõtmine, nagu see harilikult valimiste ajal

olevat. Et Brasiilia kodanikuks saada, selleks peab siin maal elanud olema vähemalt 5 aastat, mille järele alles võib esitada vastava palvekirja, milline toiming on aga õige keeruline. Brasiillasteks loetakse ka kõiki neid, kes siin sündinud ükskõik missuguselt välismaalastelt. Välismaa konsulaatides oma rahvuse alalhoidmiseks registreerimine ei ole maksev Brasiilia seaduste järgi. Kes siin on sündinud, on brasiillane — erandeid Brasiilia seadused ei tunne. Keegi oma rahvust alal hoida ei saa. Naturaliseeritud ehk siinsesse kodakondsusse astunud välismaalane kunagi kõiki neid õigusi ei saa, mis siin sündinud kodanik.

Valimistel iga täisõiguslik kodanik, kes soovib presidendi valimisest osa võtta, on kohustatud ise ennast selleks üles andma ja omale vastava valija-passi muretsema. Nende passide väljaandmise tähtaeg lõppes neil päevil ja valijaid olevat seekord nelja miljoni ümber. See ei ole kuigi suur osavõtjate arv, kui silmas pidada, et Brasiilia elanikkude üldarvu loetakse 46 miljonile.

Mis puutub üldisse poliitilisse meelsusse, siis peab tähendama, et Brasiilia ajakirjandus ühiselt pooldab Franco Hispaaniat, kuid kirjutised on mõnikord õige erapoolelt. Inglasi arvustatakse ajakirjanduses nende kõhkleva ja kõikidega hea-olla-tahtva poliitika pärast. Inglise prestiiži languse arvele pannakse Mandžukuo afäär, Itaalia-Abessiinia sõda ja nüüd ka Hispaania kodusõda.

J. Kartau aed.

Rikkalikult roose ja lilli. Paremalt maja, kus J. Kartau elab oma perekonnaga.

Hästi on organiseeritud Brasiilias sakslaste propaganda. Saksaamaalt antakse raadio kaudu edasi brasiillastele isegi portugali keelseid kõnesid. Sakslastest peetakse siin lugu. Saksa inseneride käes on tööstustes jäme ots. Vähemalt on Sao Paulo inseneride käes kasutamisel saksa õpperaamatud. Koolides on aga siiski esimeseks võõrkeeleks prantsuse keel. Seega intellektuaalne maailm on mõjutatud prantsuse ideoloogiast.

Inglased hakkavad aru saama, et nad on ajast maha jäämas. Sellepärast hakkab ka „The British Broad-Casting“ edasi andma portugali-, hispaania- ja araabiakeelseid kõnesid, nagu teatab inglise ajaleht. Kuid kas jõuab Inglismaa veel kunagi oma kaotatud prestiiži maksma panna?

Sao Paulo, 7. nov. 1937.

A. Aur.

*

Mõned päevad hiljem peale ülemaaltoodud kirjutise daatumit, nimelt 11. novembril, on Brasiilias toimunud riigipööre, mis olukorra on põhjalikult muutnud. Seekord on riigipööre tulnud ülevalt, mille eesmärgiks on praeguse presidendi Vargas'e võimu kindlustamine, kuna järgmistel presidendivalimistel seni maksnud Brasiilia põhiseaduse järgi Vargas ei oleks enam saanud kandideerida.

11. novembril kuulutati välja uus põhiseadus. Selle järgi seadusandlik võim on endiselt parlamendi käes, kuid ta peab töötama koos riigi majandusnõukogu ja liidupresidendiga. Riigi majandusnõukogu ülesandeks on kõige pealt majanduse organiseerimine korporatiivsel alusel. Liidupresident ise juhhib sise- ja välispoliitikat. Tema teeb lõplikud otsused seadusandluses ja admi-

nistratiivaladel. Liidu president on ka õigustatud laiali saatma parlamendi, Uus põhiseadus pandavat rahvahääletusele.

Enne uue põhiseaduse väljakuulutamist on riigipresident laiali saatnud vana parlamendi.

Nähtavasti on ka Brasiilias selle riigipöörde peamine ots sihitud erakondade võimu vastu ja presidendi võimu suurendamisele. 3. detsembril ongi kõik erakonnad laiali saadetud, nende seas ka integralistide erakond.

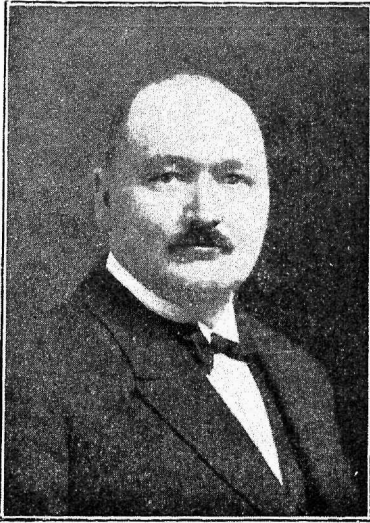
Toimetus.

J. Kartau käekäik Brasiilias.

Brasiiliasse väljarändamise ajajärgul lahkus Eestist ka omaaegne poliitikategelane sotsialistide ridades Juhan Kartau, kes oli Vabariigi algusaastail haridusministriks. Hiljem katsetas J. Kartau ka ärilal, mis tal aga ebaõnnestus.

Uues maailmas on J. Kartau käsi käinud paremini. Nagu Sao Paulo eestlased kirjutavad, elab J. Kartau nüüd Jundiahy linnas, kus ta teenib Paulista raudteevalituse depoo ülemana. Paulista raudtee on võimas brasiillaste kompanii, andes kausid aastas 30.000 kontot (1 konto = 195 krooni). J. Kartau teenib sellel kohal juba 11 aastat ja on jõudnud end ka majanduslikult kindlustada. Tema kodu on eeskuju-likult korras ja kaunis. Suur raamatukogu, 88-köiteline entsüklopeedia, paar originaalset maali — üks vene kunstniku õlimaal, teine eesti. Hea raadio.

Eestlasi võtab J. Kartau vastu ikka sõbralikult. Mõni aeg tagasi aitas ta kaasa ka eesti ajakirja toimetamisel, kuid tõmbus tagasi, kui eesti seltsis tekkis lahkeliidid.

E. J. Kollist.

Eestlane Inglise kuninga ülemkondiitriks.

E. J. Kollisti karjäär.

Lehti läbis mõni aeg tagasi sõnum, et keegi Pärnust pärit olev Koolberg või Koolmann olevat saavutanud kulinarina Briti maailmariigis kõrgeima võimaliku positsiooni: Tema Majesteedi ülemkondiitri koha.

Kõik õukonna kondiitrisaadused, mis määratud kuningale ja kuninglikule perekonnale, valmivad eestlase kontrolli all. Kondiitri-ala meistriteosed — hiigeltorid — tehakse tema isiklikul juhtimisel. Eriti on palju tegevust olnud ülemkondiitriil kroonimispidustuste ajal. Rahulolu tunnusena on eestlasele kõrgemalt poolt annetatud hulk medaleid.

Arvatavasti on siin tegemist eestlasest kulinari E. J. Kollist'iga, kellest oli pikemalt juttu „Välis-Eesti Almanakis“ nr. 3 — 1930. a. E. J. Kollist on Inglismaal tõesti teinud harukordse karjääri. Alanud tööpoisina Pärnus Bathelt'i kondiitriäris, sai ta seal oma esimese õppuse. 1905. a. viib teenistus teda juba Peterburi Grand Hotel d'Europe'asse. 1910. a. reisib ta Šveitsi, kus astus Luzerni Šveitsi Hotel-Fachschule'sse, õppides seal saksa, prantsuse, inglise ja itaalia keeli, korrespondentsi, raamatupidamist ja teisi erialalist üldteadmisi, siis veel veinide, menüü ja kaupade tundmist, lauakatmist, läbikäimise kombeid ja kokakunsti. Seal viis reis teda 1911. a. Inglismaale, kus ta teenis kõige kuulsamates ja suuremates hotellides (nagu Savoy-hotell) ja ookeanilaeval vaheldamisi.

E. J. Kollist'i sulest on ilmunud ka ingliskeelne raamat „French Pastry, Confectionery and Sweets“. See on tüse luksusväljaanne illustatsioonidega, täiuslik teos omal alal, mis tõendab, et E. J. Kollist on kondiitriina suurmeister.

Tuleval suvel kavatsevat ta tulla peale kauast kodumaalt eemalviibimist Eestisse.

New Yorgi eesti kommunistide „Uus Ilm“ 25-aastane.

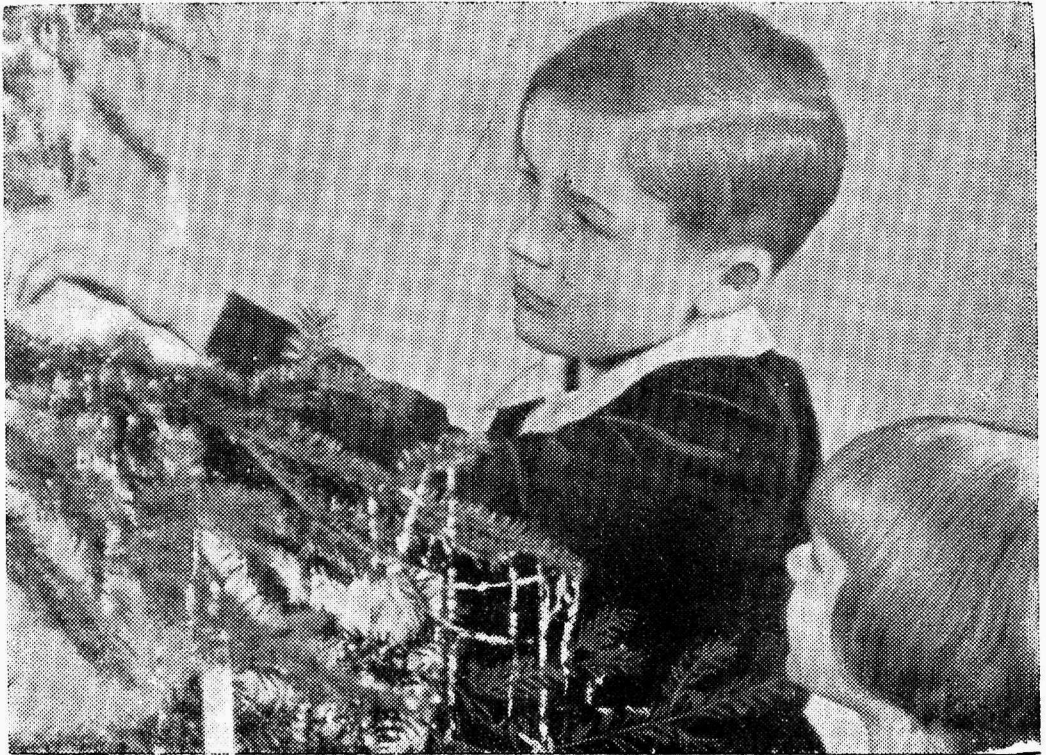
New Yorgis eesti kommunistide häälekandja sai sel aastal 25-aastaseks, mispuhul „Uus Ilm“ on välja annud erilise albumi. See on täielik Moskva materjalidega ja isegi klišeedega trükitud propagandaväljaanne, sisaldades harilikku teiste materdamist ja enda kiitmist. Juba eessõnas avaldab albumi komitee iseendale kiitust, et ta nii edukalt kõikidele raskustele vaatamata on suutnud albumi koostamise läbi viia... Edasi järgnevad kohe poliitilised kirjutised ja pikem ülevaade Nõukogude Vene elust. H. Pöggelmani sulest on toodud ülevaade „Uue Ilma“ algupäevilt, kus ka tema oli mõnda aega „Uue Ilma“ toimetajaks.

Iseloomustavana „Uue Ilma“ tavalistest võtetest võiks märkida veel seda, et albumi 71. leheküljel on ära toodud pilt kommunistide veretööst Rakveres Vabadussõja ajal, mille nad panid toime teismikus kättemaksuvihas Rakverest Eesti vägede eest taganemisel kohalikkude elanikkude seas. Pilt võeti üles pärast Eesti vägede sissemarssimist. See ajalooline kommunistide julmima veretöö pilt-dokument, mida tunnevad kõik Eesti Vabadussõjast osavõtjad, kannab „Uue Ilma“ albumis järgmist allkirja: „Eesti hõrrasriigi vundament. Ülalolev pilt kujutab üht osa seda koledat tapmist töörahva kallal, mis toime pandi 1918.—1920. aastatel Eestis“. Ei sõnagi sellest, kus ja millal! Muidugi loodetakse, et ega Ameerika eesti kommunistid tõsiolusid ei tunne...

(Rakvere verepulmast ühes pildiga on ilmunud kirjutis ka „Meie tee“ veebruarikuu numbris, 1933. a.).

Eestlane abiellus Küproses.

27. oktoobril s. a. laulatati Küprose saarel Nikosia linna kreeka-õigeusu kirikus eesti tantsitar Sigrid Esperg oma tantsupartneri Tino Foras'ega, kes on rahvuselt kreeklane. Pulmapidu peeti linnakese suurimas hotellis „Beau Rivage“. Pulmas viibis — peale eestlasest pruudi — veel kolm eestlast: Küprose saarel juba kauemat aega kodukooliõpetajana tegutsenud prl. Tendermann, prl. Esperg'i teine tantsupartner hr. Lundmann ja pr. Aleksandra Mölder.

„Oh kuusepuu...“

Kodumaa sõnumid.

Poliitilises elus tähtsamaks sündmuseks Eestis kujunes detsembris Isamaaliidu kolmas üleriiklik kongress, mis peeti Tallinnas 5. dets. 3000 osavõtjaga. Riigihoidja K. Päts oma kõnes kongressil rõhutas muuseas, et eelolevatele valimistele uue põhiseaduse kohaselt tuleb rahval minna täies üksmeeles. „Peame endi hulgast säärased esindajad valima, kes täiesti sõbralikult, vastutulelikult ja asjalikult suhtuksid kõigile.“ Seni valitsenud riiklikku korda iseloomustas ta hädaabinõuna, — diktatuurina, mida tuli luua vana Rooma eeskujul. „Meil aga ollakse harjutud mõtlema, et diktaator on mingisugune vabaduse hävitaja ja teaduste rikkuja.“ Oma kõnes riigihoidja vihjas ka peatsele poliitiliste vangide vabastamise võimalusele, öeldes, et „meie rahvas võib varsti öelda, et vabas Eestis ei ole enam poliitilisi vange!“

Järgmisena kõneles ülemjuhataja kindral J. Laidoner, andes ülevaate praegusest rahvusvahelisest poliitilisest olu-

korrast ja sõja võimalustest, mida ta leidis ülespuhutuina. Eesti vahekordi oma lähema naabriga Lätiga iseloomustas ülemjuhataja mitte kõige paremana, kuid lisas, et juhul kui Läti üles ütleks Eesti-Läti vahelise sõjalise liidulepingu, siis „ega meie seepärast veel pisaraid hakka valama.“ Pärast prof. J. Uluotsa kõnet praeguse aja sihtidest ja suundadest ja peaministri aset. K. Eenpalu kõnet eeloleva ajajärgu ülesannetest kongress võttis vastu rea resolutsioone ühise rahvarinde saavutamiseks, millistes muu seas avaldatakse soovi:

1) et uue põhiseaduse elluviimiseks tuleb võimalikult kogu Eesti rahval koondata ühiseks põhiseaduse elluviimise rahvarindeks;

2) et sellest rahvarindest võtaksid osa võimalikult kõik Eesti kodanikud kõigis oma kihtides ja korraldustes. Isamaaliit omalt poolt tahab selles asjas kõigiti kaasa aidata;

3) et uue põhiseaduse elluviimisel ja teostamisel oleksid õiged isikud õigel kohal.

Kongressi lõpul oli rongikäik Toompeale Riigihoidja tervitamiseks. Rongikäik, milles lehvus ligi 250 lippu, venis kilomeetri pikkuseks. Kongress, kui suurem poliitiline sündmus viimastel kuudel, äratas rohket tähelepanu.

Oktoobri väliskaubanduses ulatus sissevedu 11,1 miljonile, väljavedu 10,9 milj. kroonile, seega passiviteet 0,2 milj. krooni. Aasta väliskaubanduse kokkuvõte 10 esimese kuu kestel näitab 7,6 milj. krooni suurust puudujääki. 85,2 milj. krooni suuruse väljaveo vastu seisab 92,8 miljoni krooni suurune sissevedu. Võrreldes eelmise aastaga on läbikäik kasvanud 138,1 miljonilt 178,0 milj. kroonile. Tõus väljaveo alal on olnud 25%, sisseveo alal 32%.

Oktoobris ilmnenuid rekordne tõus võiväljaveos (28.439 tünni, s. o. üle poole rohkem, kui l. a. samal kuul) ergutab kiirustama põllutöoministeeriumi eesti võitoodangu tõstmiseks neljakordseks. Ministeeriumis on väljatöötamisel mitmed kavad veisekasvatuse kõrgemale järjele viimiseks, mille tulemusena riik vabaneks juuremaksudest väljaveetavaile piimasaadusile ka ebasoodsatel aastaaegadel. Sugusigade kasvatuses Eesti võib juba võistelda vanade seakasvatumaadega.

Piimavedu Venemaale, millega tehti algust k. a. suvel, suureneb pidevalt. Praegu eksporteeritakse Nõuk. Venesse kuni 23.600 kg piima ja koort päevas.

Eesti tööstustegevuses püsib aktiivsus. Töötajate üldarv suurtööstustes septembris läks küll tagasi 902 võrra, kuid ületas eelmise aasta sama kuu seisuga 15,8% ja 1929. a. seisuga 58%. Tööstusettevõtete üldarv 1. oktoobril ületas 1929. a. kõrgseisuga ligi 80% võrra. Koos kesktööstustega oli töötajaid 1. oktoobril 58.908 eelmise aasta 51.619 ning 1929. a. 36.489 vastu.

Reaalteenistuse tõusu aasta jooksul arvestatakse võrreldes 1927.—1931. a. keskmisega meeste 14% ja naiste 17%. Keskmise tunniteenistuse meestööliste oli 40,7 senti ja naistöölistel 25,5 senti.

Vabariigi valitsus 10. nov. otsustas avaldama hakata ka eraaktsiate kurse, kusjuures majandusministri vastavad hinded avaldatakse aktsiaseltside nõusolekul. Seega loodetakse väärtpaberite käibe laienemist. Ka loodi Eestis seni tundmata ning varemates seadustes leidumatu uus aktsiate tüüp n. n. eelisaktsiate näol. Seni olid Eestis käibel ainult kaht tüüpi aktsiad: nimelised ja nimetud.

Eelisaktsiad loodi aktsiaseltside finantsbaaside laiendamiseks.

Eesti väljapanekud Pariisi maailmanäitusel on saanud 7 kõrgemat auhinda (Grand Prix), 9 kuldmedalit, 6 hõbemedalit, 1 pronksmedali ja 8 audiploomit.

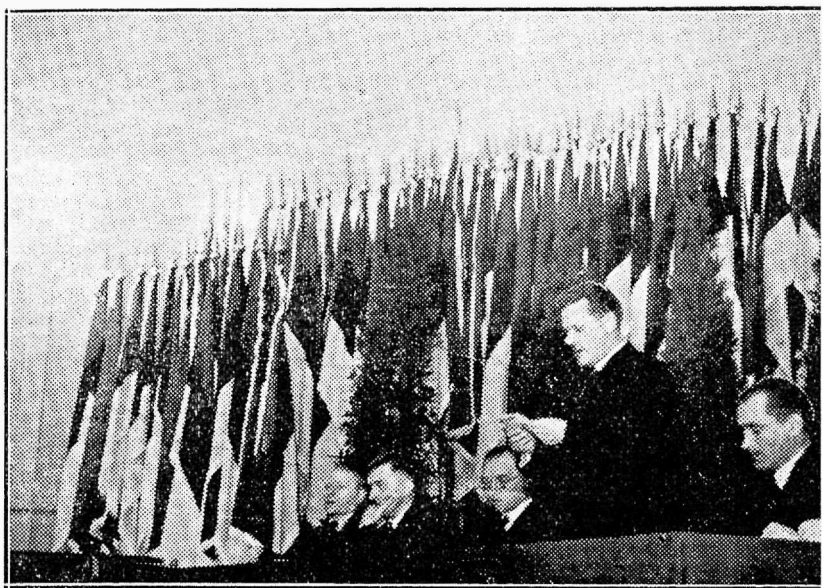
Põllumajanduslikult mahajäänuma nurgana Eestis püsib tänini Hiiumaa. Haridusminister A. Jaakson, kes 2. ja 3. nov. revideeris Hiiumaale, mentis muuseas, et saar on põllumajanduses mandrist 50—100 aastat taga. Noormeeste unistuseks saarel on meri, põllutööd peetakse mehele alavääriliseks. Kuna mehed põgenevad saarelt, jääb põlluharimine naiste hooleks. Küntakse alles „seanaga“.

Kuna Eestis, Ülgastes leiduva fosforiidi omadused põllurammu valmistamiseks on parimad maailmas, otsustas Vabariigi valitsus ehitada Tallinnasse, Koplisse, superfosfaadivabrikku, mis kataks kogu omamaa tarvituse, ning millega saavutataks välisvaluuta kokkuhoidu kuni 1 milj. krooni aastas. Vabrik, mille ehitustöödega tehakse algust kohe, läheb maksma 2,5 milj. krooni.

12. novembril Tartus peetud ühistegevuspäeval Eesti Tarvitajate Keskühisuse direktor J. Põdra hoiatavalt märkis kriisieelseid tundemärke eesti ühiskaubanduses. Püsib tendents liigseteks investeerimisteks.

Siseminister K. Eenpalu oma käskkirjas konstateeris, et mõnedes asutustes ei teostu asjaajamine ja asjade otsustamine nõutava kiirusega, et ametisikud ei kohtle ametiasjus nende poole pöörduvaid kodanikke küllaldase tähelepaneliikkusega. Majandusminister K. Selter avaldas oma alluvaile käsu, mis nõuab kõrgematelt ametnikelt kolme vöökkeele oskust; vastavalt ametkoha kõrgusele ja iseloomule tuleb sooritada katsed kas inglise, vene, saksa, prantsuse, rootsi, soome või läti keeles. Keeleoskuse tähtpäevaks on 1. jaan. 1940. a. Kantselei-ametnikelt nõutakse 1. juuniks 1938. a. masina- ja kiirkirja oskust.

Ka riigiteenijad ise on korrastamas rindu. Riigi- ja omavalitsusteenijate keskkliidu koosolekul Tallinnas leiti, et riigiasutuste töökorraldust reorganiseerides on võimalik asutuste töösüsteemi lihtsustada, tööintensiivsust tõsta ja riigiteenijad oma ülesanneteks paremini ette valmistada.

250 lippu Isamaaliidu kongressil „Estonia“ teatri saalis 5. detš.
Laua taga kongressi juhatus. Juhatab O. Suursööt.

9. novembril avati Tallinnas loodusvarade instituut. Instituut peab kujunema katus-organisatsiooniks kõikidele eesti loodusvarade kasutamise alal töötavale asutusele. Instituudi nõukogu esimeheks nimetas riigihoidja K. Päts rektor P. Kogermani ja direktoriks dr. J. Hüsse.

*

Teine instituut, itaalia kultuurinstituut, avati Tallinnas 26. novembril. Instituudi ülesandeks on Eesti ja Itaalia kultuuriline lähendamine ja itaalia keele ja kirjanduse õpetamine Eestis. Instituudi avamisele oli sõitnud kohale ka itaalia silmapaistvamaid kirjanikke, akadeemik M. Bontempelli.

*

„Eesti Kultuurfilmil“ on valminud rida hästiõnnestunud lühifilme kodumaa elust ja tegevusest, mida näidatakse kinodes nädalaringvaadete kõrval. Lühifilmide tutvustamiseks „Eesti Kultuurfilm“ korraldas piduliku esietenduse, kuhu ilmus ka riigihoidja K. Päts ja teised valitsusliikmed. Kuna helifilmi valmistamine on Eestis alles uus ala, osutus see ka esimeseks, kus riigihoidja ise kuulis oma kõnet helifilmis.

*

23. novembril esitasid eesti naisorganisatsioonide esindajad, esotsas kodumajanduskoja esinaine pr. Linda Eenpaluga, riigihoidjale K. Pätsile märgukirja, milles palutakse alkoholimüügi piiramist. Märgukirjas nenditi, et 1. juulist 1934. a. kehtiva seaduse põhjal alkohol on

tehtud rahvale liiga kättesaadavaks ja tema tarvitamine on kasvanud väga kiirelt ja väga rohkeks. Seltskonnal puuduvad igasugused seaduslikud võimalused alkoholi müügikohtade sulgemiseks. Öölokaid linnades tuleksid sulgeda, valdadele anda kohalik keeluseaduse õigus, lõpetada alkoholiiliste jookide müük toiduainete- ja kirjutustarvete-kauplustest, kust noored ostavad oma koolitarbeid. Sotsiaalministeeriumi juurde tuleks luua erikomitee alkoholisõu uurimiseks. Juhi tähelepanu, et Eestis on süvenenud alkoholisõbralik meelsus, kuid on kasvanud ka kuritegevus alkoholi läbi ja suureneb surevus nii otsest kui kaudselt.

*

Novembris avaldatud läbitõttatud kokkuvõtetest rahva juurekasvu kohta 1936. a. Eestis nähtub, et lood sellega on endiselt kurvad. Abiellumiste ja sündide arvud näitavad küll väikest tõusu, kuid on kasvanud ka surevusprotsent. 1936. a. sündis Eestis 18.222 last ja suri 17.594 inimest. Rahva looduslik iive — sündide ülekaal seega oli vaid 0,5%, mis on märksa väiksem kui 1935. a. ja tunduvalt madalam kõigist eelnevast aastaist, arvatud välja vaid 1927. ja 1929. erakorraliselt kõrge suremusega aastad. Eriliselt vähe järeltulijaid annab peremeesteseisus.

*

Eesti malesuurmeister P. Keres jõudis novembri algul oma viimaselt võidukalt maletamisretkelt tagasi kodumaale, kus temale avaldati suurt vaimustust ja

korraldati austusaktusi. Kodumaal korraldati noorele suurmeistrile ka rida simultaanmänge, kuni 50—60 vastase vastu korraga, millistes mängudes tema võitude protsent oli haruldaselt suur, mõnel juhtumil isegi sajaprotsendiline.

*

Venest tulnud teadetel on viimases Nõukogude puhastusaktisioonis kannatada saanud ka paljud tuntud eesti enamlased. Need, keda pärast arreteerimist ei „likvideeritud“ kohe, on saadetud asumisele. Välisriikide andmetel figureerivad kannatada saanute hulgas sellised nimed, nagu Pöogelmann, Anvelt, Rannaleet, Kullerkupp, Vallner, Palvadre j. t.

*

1. novembriks elanike arv Eesti linnades kujunes järgmiseks: Tallinn 146.326, Tartu 60.136, Narva 24.212, Pärnu 21.412, Nõmme 19.422, Viljandi 12.768, Valga 10.313, Rakvere 10.120, Võru 6.267, Kuressaare 4.817, Haapsalu 4.762, Petseri 4.654, Tapa 3.800, Paide 3.396, Türi 3.224, Tõrva 2.964, Põltsamaa 2.863, Otepää 2.088, Paidiski 684. Kokku elas Eesti linnades 344.228 elanikku, neist 151.397 meest ja 192.831 naist.

*

Mootorsõidukite arv oktoobris ulatus Eestis kogusummas 5095-le, tõus 1. aprillist seega 552. Sõiduautosid oli 2694, üüriaautosid 630, autobusi 248, veoautosid 2050, mootorrattaid 2085. Kõige rohkem sõiduautosid oli Tallinnas, nimelt 47,5 prots. üldarvust.

*

Novembri algul selgus, et eesti parima romaanimistri, kirjanik A. H. Tammsaare viieandeline „Tõde ja õigus“ ilmub ühe Leipzigi kirjastusäri tõlkes ka saksa keeles. Läti keelsel tõlkel Lätis olevat haruldaselt hea minek.

*

Lauljate Liidu juhatuses valmis eeloleval suvel peetava 11. üldlaulupeo pidustuste kava. Selle järele kogunevad lauljad-mängijad Tallinna 22. juuni hommikul peaproovideks. Järgneval päeval, võidupühal, leiab aset rongkäik lauluväljale ja laulupeo algus kell 16. Ettekannete lõpus esinevad ka küllaliskoorid; viimaseid on oodata 7-lt eri maalt. Järgmisel päeval, jaanipäeval, toimuksid mitmesuguste erikooride ettekanded, ning 25. juunil väliskooride erikontserdid „Estonia“ kontsertsaalis. Lahitud on kavas veel hilisõhtused pidustused nii võidupüha kui jaanipäeva õhtutel. Õhtuseks vabaõhuetenduseks uue algupärase näidendi hankimiseks moodustati eritoimkond.

*

Novembri lõpus külastas Tallinna Saksa ristleja „Leipzig“, paremate sõprusdemete loomiseks Eesti ja Saksa vahel. Vastavatel kokkusaamistel ristleja kapten märkis, et laev sõidab Eesti põlevkivivõlliga, mida Eestist muuseas veetakse välja ka Saksamaale.

Ristleja küllaskäigu kaasnähtena Tallinnas märgiti, et mõned Tallinna saksa koolide õpilased käitusid saksa mere-meeste seltis tünnavail ja mujal avalikes kohis õpilastele sobimata kombel. Säärase kasvatusliku puuduse eest haridusministeerium avaldas nende koolide juhatajale valju noomituse, hoiatusega väärnähtuse kordumisel teenistusest vallaandada.

*

Ameerikat ollakse tavaliselt harjunud kujutlema „imedemaana“, kus tuleb ette juhtumeid, mis tunduvad anekdootilistena. Nii on teada lugu, kuidas keegi rikas jätki endale korraldas „proovimatused“, lastes end elavana puusärgis vedada kallistule, kuulates ise sealjuures liigutavaid koraalhelisid palgatud orkestrilt.

Hiljuti ühte Viljandi moearri ilmus keegi daam, kes ütles end olevat rikka ja üksildase taluperenaise ühest Viljandi külje all asetsevast vallast, ning — tellis endale „surikleidi“. Summ ei olevat enam kaugel, ja kuna sugulased ja sõbrad võivat ta suurt varandust tarvitada kurjasti, kindlustavat ta enda aupakklikuks ära saatmiseks siit maisest hädaorust kõik ise. Tellitud kleit pidi olema rikkalikult kaunistatud pitsidega ja muidugi esmajärgulisest materjalist valmistatud. Äri täitiski tellimise ja, kui kleit oli nõelasilma alt tulnud, riietus naine sellesse. Näitid oli ta järgmiseks mureks kutsuda kohale fotograaf, kes valmistas rikkast daamist pildi. Viimasega polnud aga daam rahul: ta oleks meeleldi näinud, et teda oleks pildistatud „tõelise“ surnuna, „kesk õitsvaid lilli...“

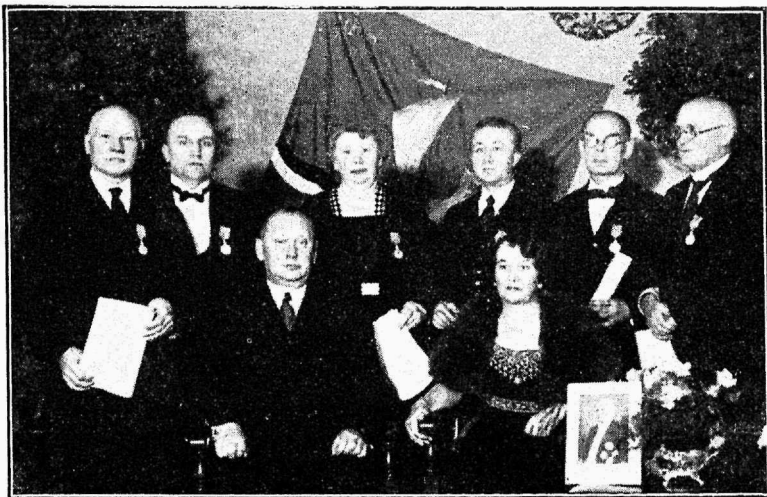
Seejärele tekkis rikkal Mulgimaa taluperenaisel uus mure: ta tahtvat oma maiseid jäänuseid põletada lasta, kuid Eestis pole krematooriumi. Võib-olla saadab ta enda selleks Helsingi, kus on krematoorium...

*

1. detsembril pühitses oma 60-dat sünnipäeva Eesti tuntumaid ajakirjanikke, „Päevalehe“ toimetuse liige Mihkel Aitšam.

Oma tegevuse kõrval lehemehena M. Aitšam on avaldanud viljakat tegevust ka eesti ajaloo uurijana ja ajalooliste romaanide kirjutajana. Ühinedes arvuks austajate-perega, kes M. Aitšamit koosviibimisel tema juubeli puhul õnnitlesid, soovime elurõõmsale sünnipäevalapsele väsimata jõudu ka edaspidiseks. A. T.

Helsingi Eesti
Seltsi tegeja-
sed, kes said
teenetemärgid.

Ees istuvad Hel-
singist lahkuv
saadik H. Rebane
abikaasaga. Sei-
savad (vasakult):
J. Kingo, A. Niilo,
pr. J. Schwalbe,
J. Hart, A. Jask ja
K. Sahras. Laual
seltsile annetatud
riighoidja pilt.

Organiseeritud Välis-Eestist.

Eesti saadiku lahkumine Helsingist.

Kuidas Helsingi Eesti Seltsi juhid said teenetemärgid.

Helsingi Seltsi tegevus on möödunud suvel tänu agarale juhatusel arenenud soodsates tingimustes ja kujunenud igapidi produktiivseks. Suuremaid pidustusi ei ole küll korraldatud, aga koos on agaralt käidud ja eesti vaim on alati võimsalt olnud ühistööd kannustamas.

Eriti suureks sündmuseks kujunes augustikuu lõpul toimunud riigihoidja külas-
käik Soomes, millise külastäigu puhul ka H. E. seltsil õnn oli omas kodus — seltsi ruumides — riigihoidjat tervitada. Selle suursündmuse korraldamise ja hea kordamineku eest võlgneb H. E. Selts palju tänu hra ja proua Rebasele, kes siit 6. XI s. a. lahkusid, et elama asuda uude kohta — Riiga, kuhu hr. H. Rebane Eesti Vabariigi saadikuks määratud.

Saadiku ja tema proua ürasõit Helsingist oli väga tunduvas kaotus seltsile, sest mõlemad võtsid seltsi tegevusest agaralt osa, aitasid alati nõu ja jõuga, kui seda tarvis oli. Ministriproua poolt korraldatud lastepeod ja jõulupüüed olid muutunud nende kuue aasta jooksul, mis hr. ja pr. Rebane Soomes viibisid, traditsioonilisteks, ja kui tublit kõnemeest Seltsi pidudel vaja oli, siis oli minister Rebane ikka valmis isamaa-armastusest õhkuvate sõnadega koosviibijate parimaid tundeid ärata-

ma ja väikese kodumaa heaks tööle kutsuma.

Soomest lahkunud hr. ja pr. Rebane olid ka laiade Soome ringkondade poolt austatud agarate hõimutöö tegijatena ja Soome-Eesti silla ehitajatena. Seda tunnistavad need rohkearvulised pidustused, mis siin paari viimase nädala jooksul valitsuse, seltskondlike j. t. asutuste poolt lahkujate auks korraldati.

Ka H. E. Selts kutsus hr. ja pr. Rebase ühisele kosoviibimisele neljapäeval, 4. nov., millest seltsi liikmed ja sinne eestlaskond rohkel arvul osa võttis. Seltsi ruumides, mis maitserikkalt ilustatud, pida seltsi esinaine pr. Schwalbe lahkuvale ministripaarile kõne, milles märkis saadiku hr. Rebase ja tema proua suuri teeneid eesti seltskonnale Helsingis ja andes tänuühena edasi H. E. S.-i ja Helsingi Eesti koloonia poolt hõbevaasi roosidega ja aadressi nimedega.

Kohvilauas tänas minister soojade sõnadega kõiki koosviibijaid ja andis seltsile üle riigihoidja poolt saadetud ja allkirjaga varustatud pildi suvise Helsingis käimise mälestuseks ning riigivapi teenetemärgi järgmistele seltsi liikmetele pr. I. Schwalbele — kuld-, hr. K. Sahrasele, J. Hartile, A. Jaskile, J. Kingole ning A. Niilole — hõbemärgid. Teenetemärke andes tähendas minister Rebane, et H. E. S. liikmed esimesed on, kes seda märki väljaspoolt Eestist on saanud.

Saades ülalähendatud erakorralise au osaliseks, otsustas H. E. S. saata riigihoidjale järgmise telegrammi:

Helsingi eestlased, tuletades tüna meelde härra Riigihoidja hiljutist kütlaskäiku Soome ja vastu võttes tema kinkii seltsile lahkuva Vabariigi saadiku minister Rebase kaudu, avaldavad sellega kõige eest südamlikku tänu ja paluvad härra Riigihoidjat vastu võtta parimaid õnnesoove kodumaa ning oma isiklikuks heaks käekäiguks.

Minister ja pr. Rebane sõitsid Tallinnasse „Nordland“-laevaga laup., 6. nov. Sadamasse oli kogunenud saatjaid umbes 100 inimese võrra, nende hulgas Soome peaminister Cajander, välisminister Holsiti, eduskunna esimees Hakkila, diplomaatlik korpus, seltside ja ühinguete esindajad ning suur hulk kohalikke eestlasi. Sadamas annetatud illedle ja varem pidustustega ühenduses annetatud kingituste hulk on parim tunnustus sellest, kuivõrd lugupeetud lahkujad olid olnud vennasrahva pealinnas. Muuseum kinkis Soome Vabariigi president K. Kallio ja pr. Kallio lahkujatele pildid hõberaamis. A. N.

Välis-Eesti päev Riias.

REHA saab 30-aastaseks.

Eesti Organisatsioonide Liit Lätis oli korraldanud Välis-Eesti päeva puhul aktuse Riia Eesti Hariduse- ja Abiandmise-Seltsi ruumes. Avar saal oli tulvil Riia eestlasi ja ka Tallinnast ja Tartust seks päevaks saabunud küllalisi. Aktusest võtsid osa kõik Eesti saatkonna liikmed eesotsas saadik H. Rebasega, Eesti aukonsul Riias H. Rosenfeldt, Läti-Eesti Ühingu esimees M. Anton ja kõigi eesti organisatsioonide juhatusliikmed eesotsas Eesti Organisatsioonide Liidu esimehe J. Verendeliga.

Pidulik aktus avati J. Verendel'i lühikese kõnega, milles J. Verendel rõhutas Välis-Eesti päeva tähtsust eestlastele, kes on laiali pillatud üle terve maailma ja kes sel päeval vaimus uuendavad sidemeid oma kodumaa ja rahvaga. J. Verendel'i kõnele järgnes Läti hümn Hariduse- ja Abiandmise-Seltsi laulukoori ettekan- del.

Järgnes saadik H. Rebase kõne, kes soojades sõnades avaldas oma rõõmu selle üle, et võib eesti kolooniat välismaal tervitada eestlaste enda majas, pealegi nii suures ja hästikorraldatud majas, nagu seda võib ainult harva leida väljaspool Eesti piire. Saadik H. Rebane kõneles edasi väliseestlaste kohustustest oma kodumaa vastu. Pärast saadiku kõnet laulukoor kandis ette eesti hümn.

Tallinnast Välis-Eesti päeva pühitsemisele saabunud ajakirjanik E. Salu-

rand tervitas kokkutulnuid Välis-Eesti Ühingu nimel. Oma kõnes ta puudutas väliseestlaste eluprobleeme ja tuletas väliseestlastele meelde, et välismaal esindab iga eestlane oma rahvast.

Aktusele järgnes kontsertosa. Riia Eesti Hariduse- ja Abiandmise-Seltsi laulukoor koorijuhi L. Jakobson'i juhtimisel kandis suure eduga ette rea eesti laule.

Õhtu lõõknumbriks kujunes H. Raudsepa näidend „Lipud tormis“, mis kanti ette Tartu „Vanemuise“ teatri tege- laste poolt, kes viibisid Välis-Eesti päeva puhul küllalistena Riias. Näidendile sai osaks väga soe vastuõtt, ja seda täiesti teenitult, sest „Vanemuise“ näitlejate mäng jättis kustumata mulje.

Välis-Eesti päeva pühitsemine lõppes banketiga, millest osavõtt oli samuti vä- ga elav ja mis möödus rahvusliku vai- mustuse ja eestlaste ühtekuuluvustunde tähe all.

Välis-Eesti päeva edukale pühitsemi- sele aitas suurel määral kaasa Läti aja- kirjanuse lahke vastutulek vastavate eel- teadete äratoomisega. Riia kaks mõjuka- mat lehte „Brīva Zeme“ ja „Jaunakas Zi- nas“ andsid oma veergudel isegi ruumi Välis-Eesti Ühingu Riia Klubi esimehe V. Ivask'i eestikeelsele tervitusele, millega ta pöördus kõigi Lätis elavate eestlaste poole.

*

Novembri algul korraldas Riia Eesti Naisselts peoõhtu ülikena ja mitmekesise eeskavaga. Oli kõigti armas ja mugav, kuid kahjuks oli vähevoitu rahvast.

REHA osakonna aastapäeva puhul korraldatakse 11. det. peoõhtu osakonna ruumes. Sissepääs vaba. Kavas on muu- seas esimehe V. Kruusi avakõne. Samal õhtul korraldatakse ka mööduka osavõtu- maksu eest ühislaud.

REHA saab teatavasti jaanuaris 1938. a. 30-aastaseks, millega seoses kuuldavasti kavatsusel on kolmekuningapäeval suurem oleng.

V.-E. päev Aluksnes.

Aluksne Eesti Haridusselts olude tõtu, mis tingitud saali üürimisest kohaliku läti seltsilt, oli sunnitud ülemaailmset Välis-Eesti päeva vastava pidulikkusega mälestama nädalapäevad varem, s. o. 21. nov. s. a. Oli korraldatud pidu kohaliku läti rahvamaja ruumikas saalis. Saal oli kaunistatud roheliste vanikutega, mis säilinud seal 18. nov. Läti riigi 19. aastapäeva puhul peetud pidustustest. Päevakohase kõnega esimes Välis-Eesti Ühingu Valga osakonna esimees, Valga ühiskooli direktor hr. A. Raud-

sepp, kuna meeleolulooivaid muusika-palasad kandis ette võimas Aluksne E. H. seltsi pasunakoor. Lõppsona aktusele ütles seltsi esimees J. Tiro, tänades hr. Raudseppa huvitava kõne eest. Järgnes seltsi näitetrupilt, näitejuhi pr. I. Tiro lavastusel, A. Kitzbergi näidendi „Neetud tahu“ hästiõnnestunud ettekanne ja lõpuks tujuküllane perekonnaõhtu jalakeerutusega. Hoolimata halvadest teo- ludest, kus liiklemine raskendatud niihästi saani kui vankriga, oli osavõtt peost elav. Publikut võis arvata 150-le. — et —

V.-E. päev Hopas.

Hopa Eesti Haridusselts korraldas 27. novembril seltsi uues majas aktuse jumalateenistusega ja koosviibimisega. Jutlustas Eestist sõitnud Hargla koguduse õpetaja hr. Maior.

Pilk Vana-Laitsna eestlaste seltskondlikku tegevusse.

Pühapäeval, 31. X pidas V.-L. Eesti Haridusselts „Koit“ peo — kontsert-teatriõhtu. Piduüli oli tulnud kokku rohkesti. V.-L. E. H.-seltsi segakoor hra Plaani juhatusel kandis ette eesti laule. Laulud võeti soojade kiiduavaldustega vastu. Kontserdile järgnes ühevaatuslik näidend. On rõõmustav näha, et ka siinseis eesti nooris on huvi ja tahe töötada oma rahvustunde alalhoidmiseks võõrsil. Seltsi tegevusele takistuseks on kahjuks ruumide puudus, mis annab end valusasti tunda. Kuuldus veel, et seltsi ja kohaliku eesti algkooli tegevus pole kiüllaldaselt kooskõlastatud. Jääks soovida, et ühiselt astutakse vastu karmile vähseestlaste saatusele. A. Koikam.

Konsul E. Pärli lahkumiseõhtu Brüsselis.

24. oktoobril korraldas Belgia Eesti Rahvuslik Selts koosviibimise konsul Edgar Pärli lahkumise puhul Brüsselist. Härra Pärli on tunnud suurt huvi Belgia eestlaste organiseerimise vastu, töötades aktiivselt kaasa Belgia eestlaste seltsi arendamisele. Hr. Pärli võttis ka isiklikult osa Seltsi juhtimisest, olles peale seltside ühinemist Belgia Eesti Rahvusliku Seltsi esimeheks.

Koosviibimisele olid ilmunud peagu kõik Brüsseli eestlased. Seltsi juhatusel nimel tänas konsul Pärli tehtud töö ja nähtud vaeva eest Seltsi praegune esimees hra Blumfeld ja kokkutulnud eestlaskonna nimel — pr. Helmi Pelmas. Kõneleja tähendas muuseas, et seltsi elus on olnud raskusi, kuid lõpuks on ka Brüsseli eestlased jõudnud selgusele, et nende ülesanne seisab

selles, et aru saada kooskõlastatud tööst, ilma milleta ei saaks Selts ammugi edasi. Lahkujale, pr. ja hr. Pärile annetati rohkesti lilli.

V.-E. päev Londonis.

Välis-Eesti päeva puhul korraldasid Eesti saadik Londonis ja proua Schmidt piduliku vastuvõtu saatkonna ruumides. Osavõtjaid oli umbes 120 Londonist ja mujalt Inglismaalt. Sissejuhatavas kõnes tuletas saadik meelde Välis-Eesti ühingu tegevust, Välis-Eesti liikumise sihte ja Välis-Eesti päeva pühitsemise mõtet. Pikkema peokõne väliseestlaste suhetest kodumaaga pidas Londoni Eesti seltsi esimees B. Jakobson.

Järgnesid mõned eesti soololaulud lauljanna preili Kapteni tõlgitsusel. Härra Ants Lauter, „Estonia“ teatri näitejuht Tallinnast, kes veetis paar nädalat Londonis, kandis ette katkendi Tammsaare romaani „Tõde ja õigus“. Mõlema ettekanded said suurte kiiduavalduste osalisteks.

Lõpuks pani saadik kõigile koosviibijale ette võtta kokku oma parimad südamesoovid eesti kodule, eesti rahvale ja tema lugupeetud juhtidele ühises laulus „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“. Piduülikule aktusele järgnes ühine koosviibimine teelaual.

OSCAR STUDE TALLINNAS

Ekspeditsiooni äri.

Inkasso — Kinnitamine — Laevaagendid.

Oma puksiirid ja laod raudteeühendusega. Oma autopark.

Koninklijke Nederlandsche Stoomboot Maatschappij, Amsterdam, esindaja.

Osakonnad:

Pärnus, Pühavaimu 8.
Tartus, Ülikooli 4,
Valgas, Maleva 22,
Viljandis, Lossi 8.

Telegr. aadress igas kohas: „Studeos“

V.-E. Ühingu Tartu osakonna asutamise koosolekust osavõtjad
27. XI. 1937. a. Tartus, „Vanemuises“.

Vasakult: pr. Tever, pr. Koger, pr. A. Lohk, K. Kalamees, pri. Ingel Sarapuu,
Aug. Pähkal, pr. Pähkal, prov. Koger, pr. Helmi Mäelo, Paul Tever,
dr. H. Lohk, Joh. Sütt.

Mitmesugust.

„Edu“ ja „Uudised“.

Dr. P. A. Speek'ilt, Washingtonis, on saabunud pikem öiendus „Välis-Eestis“ nr. 9 s. a. ilmunud kirjutisele „Polütiline väliseesti ajaleht 1905. a. punastel päevadel Berliinis“, milles puudutati ka Eestis P. A. Speek'i toimetusel ilmunud „Uudiseid“.

Dr. P. A. Speek kinnitab, et Berliinis ilmunud eestikeelse ajalehe „Edu“ väljaandjaks ja toimetajaks on olnud tõesti Jaan Sibul-Narodnõi. Lehte on välja antud isikliku kasusaamise sihiga. Ta toimetuse, talitus, „Eesti Büroo“ ja „Kirjastuse a-s.“ — kõik olid koondatud ühte isikusse, nimelt Jaan Sibulasse, nagu „Uudiste“ esindaja Berliinis avastas 1905. a. kevadel.

Selle lehe sisu oli kirju pudi-padi, mõned kirjutised olid marksistlikud, mõned marksismile vastukäivad, mõned aga niisama revolutsioonilistest lõõklausetest koosnev mulin — kõik siit ja sealt kirjaoskamatult kokkukraabitud.

Kirjutises on märgitud, nagu oleks „Uudistel“ olnud vaen ainult parunite vastu. See aga ei ole õige. „Uudistes“ oli korduvalt seletatud, et saksa parunite ülevõim Baltimaal oleneb vene isevalitsusest, ja et ilma selle kukutamiseta ei ole mingisugune suurem reform mõeldav Baltimaal. Ka eesti sotsiaal-demokraatliku tööliste-

partei programm, mille häälekandjaks „Uudised“ olid, algab vene isevalitsuse kukutamise nõudmisega, kui partei pealoo-sungiga. Ja siis veel: see oli ju vene isevalitsus, kes „Uudised“ sulges ja ta varandused ning kirjakogu konfiskeeris!

Edasi tähendatakse kirjutises, nagu oleksid „Uudised“ soovitanud korraldada mässukatseid Eestis. Ka see ei ole õige. „Uudistes“ ei leidu ühtki rida, mis kuidagi oleks soovitanud korraldada mässukatseid Eestis. Just ümberpöörult: korduvalt on seal seletatud, et kohalikud mässukatseid, põletamised, rüüstamised ja isiklik terror ei vii sihile, ei ole õiged sammud. 1905. a. sügisel ilmus „Uudistes“ eesti sotsiaal-demokraatliku partei resolutsioon, mis pooldab kiüll rahva organiseeritud sõjariis-tus ülestõusmist isevalitsuse vastu selle kukutamiseks, ja mis samal ajal mõistab hukka kohalikud mässukatseid, põletamised, rüüstamised ja isikliku terrori. See resolutsioon on avaldatud ühes „Uudiste“ 1905. a. sügisese numbris. Partei program oli täielises kooskõlas tähendatud resolutsiooniga.

Mis puutub sellesse, nagu oleks Sibula „Edu“ ilmumisega 1905. a. märkuus katkenud „Uudiste“ ilmumine, siis peab selles öiendama, et „Uudised“ ilmusid aasta lõpuni, s. o. 1905. a. detsembrikuu viimase pooleni.

Advokaat M. Pung „Uudiste“ kaasomanik mingil kujul ega mingis mõttes ei olnud.

Et „Edu“ olevat soovitanud hoopis paremat taktikat ja osavamalt poliitilist võitlust kui „Uudised“, siis on siin tege- mist eksliku arusaamisega 1905. a. revolutsiooni põhjustest, iseloomust ja tagajärgedest. 1905. a. revolutsioon oli 1917. a. revolutsiooni eelkäija, tee avastaja, tsari- riigi rahvaste ajude revolutsioneerija. Ilma 1905. a. revolutsioonita ei oleks olnud 1917. a. revolutsiooni. 1905. a. revolutsioonis tuleb näha siiski rohkem kui korratuid mässukatsmeid, põletamisi, rüüstamisi ja as- jatuud inimohvreid.

Välis-Eesti päev kodumaal.

Välis-Eesti päeva pühitsemine kodumaal leidis tänavu veel suuremat vastuka- ja kui varem. Kõik suuremad ajalehed ja aja- kirjad pühendasid Välis-Eesti päevale mit- me päeva kestel soojasõnalisi artikleid ja kirjutisi. Erilist huvi Välis-Eesti päeva vastu on tõstnud arvatavasti väliseestlaste suurem tagasivool kodumaale ja väliseest- laste massiline kodumaa-küllastamise ka- vatsus eeloleval E. V. juubeliaasta laulu- peol ja Välis-Eesti kongressil. 141 Brasi- lia eestlase tagasitoomine on eesti selts- konnas praeguseks kõneaineks.

Välis-Eesti päeva eelõhtul 26. novemb- ril oli Tallinna raadio-ringhää- lingus Välis-Eesti tund, kus vä- lisminister Fr. Akel esines väliseestlas- tele eriti soojasõnalise tervituskõnega, milles märkis muuseas, et vabal Eestil on rahvaste peres kõlav nimi, mis on kogu rahva oma ülesannetest arusaamise ning enesedistsipiini, vastutustunde ja kohuse- täitmise tulemus. Eesti mees ja eesti naine olgu võõrsil ümtingimata aus ja usaldatav. Tuleb vastu panna ümberrahvustamise ohule ja hoolitseda selles suhtes eriti laste eest. Kõik see, mis on loodud vabas kodus, annab põhjust uhke olla ka väliseestlas- tele, kes ise ei ole saanud kätt külge pan- na rahva edukäigule. Lõppeks soovis mi- nister väliseesti perele nende päeva puhul õnne ja edu, eriti aga elavat igatsust kalli kodumaa järele, kus armastuse päike paistab eestlastele soojemalt kui kusagil teisel, ja kus tegijal on tööd ja töötajal leiba.

Välis-Eesti Ühingu abiesimees Ed. Riisman oma kõnes peatus väliseest- laste tagasirändamise päevaküsimuste juures. Edasi puudutas ta väliseestlaste päevamuresid võõrsil, eriti meie naaber- riikides, märkides ka neid kurvastavaid takistusi ja arusaamatusi, millega kodu- maa naaber- ja liitlusrügi eestlastel tuleb kohalikkude riigivõimudega suhtlemisel kokku põrgata.

Kõnesid refereerisid kõik ajalehed.

„Estonia“ näitleja Hugo Laur temale omase mahlaka huumoriga esitas katken- di dr. Speegi raamatust „Attaboy“.

Raadio-kava kontsertosas esinesid pr. Antonie Ilves, kelle päevakohased lau- lud tema hingestatud ettekandes äratasid kojuigatsuse tundeid, ja Isamaaliidu laulu- koor h-ra Roosmaa juhtimisel. Laulukoori ettekandeist pälvis erilist tähelepanu K. Lampi „Tervitus Eestile“, dr. P. A. Speeki sõnadele, mis tuli sel sügisel es- makordselt ettekandele Bostoni eestlaste laulupäeval ja nüüd ka Tallinnas. Kava järgi pidi esinema veel ka tenor E. Kar- risoo, kuid teadmata põhjusel ta ei ilmu- nud.

Eelmiste aastate eeskujul tuletati Välis-Eesti päeva meelde ka koolides ja kirikutes.

Välis-Eesti päeva õhtul oli Kaubandus- Tööstuskoja saalis Välis-Eesti ball, mis oli kokku toonud saalitäie pidulisi, kelle seas võis näha hiljuti Austraaliast ja Ameerikast kodumaale saabunud välis- eestlasi. Külalistena viibisid ballil ka Ho- pa, Aluksne, Vana-Laitsna, V.-E. Ü. Valga osakonna ja Riia eestlaste esindajad, arvult 20. Balli kontsertosa ilustasid soolo-ettekanded prova A. Aulik'ult (klaver), prl. A. Juurup'ilt (kolo- ratuur-sopran) ja prl. J. Arg'ilt (tants). Eriliselt lõbusat tuju valmistas laste improvisatsioon, kes kujutasid kodu- maale saabunud vaeslapsi-väliseestlasi ja esinesid siis rahvatantsudega väikese vah- va viulimängija saatel (kelle väike viul oli peagu niisama suur kui mängija ise) ja lõppeks ühise lauluga. Laste julge ko- dune esinemine äratas üldise vaimustuse. Hea meeleolu eest hoolitses konferansjee- na oma vahepaladega „Estonia“ näitleja Agu Lüüdik.

Peotoimikond oli balli korraldamisega näinud suurt vaeva ja nende töö krooniti hea eduga. Kassas nägime tänavu esma- kordselt endist Helsingi Eesti Seltsi juhti- vat tegelast Kaisla't (Kalbas't), kes vanadusepäevil on nüüd jäädavalt kodu- maale asunud. Endised Ameerika eestlas- sed Preast ja Mölder ning kana aega Saksamaal viibinud eestlane Sal- vela olid samuti agaralt tegevuses ja hoolitsesid loterii edukuse eest. Värske V.-E. Ühingu eluaegne liige pr. Treier ühes oma väikese tütre Maimuga oli abiks igal pool ja suur osa balli edukusest tuleb panna tema arvele.

Veel aitasid balli korraldamisele kaasa Ameerika eestlane prl. Leida Preast, end. Londoni eestlane prl. Nora Kuk- rus, end. Brüsseli eestlane prl. O. Kask ning korraldava toimikonna liikmed hra d A. Aulik ja V. Nõukas.

Loterii jaoks annetasiid rohkesti asju meie äriettevõttes, kellele V.-E. Ühingu juhatus avaldab palju tänu.

Ülemaailmse Välis-Eesti päeva puhul saatsid Rio de Janeiro eestlased järgmise tervitustelegrammi Välis-Eesti ühingule: „Väliseestlaste tervitused Rio de Janeirost“.

Ka põline Helsingi eestlane hr. August Jask läkitas ühingule tervituskardi Välis-Eesti päeva puhul: „Tervitan Välis-Eesti ühingu meie suupäeva puhul, millel kõikide väliseestlaste südamed tuksuvad ühise taktis. Väliseestlaste arvukas pere võlgneb Välis-Eesti ühingule oma südamlikku tänu ja austust selle suure töö ja ohurimeelsuse eest meie heaks. Soovin Teie õilsale tööle edu ja õnne ning rõõmustavaid võidusaavutusi“.

Veel on mitmed tuntud Välis-Eesti tegelased oma kirjudes soovinnud Välis-Eesti päeva head kordaminekut.

Tartus asutati Välis-Eesti ühingu osakond.

Ülemaailmsel Välis-Eesti päeval 27. XI 38. a. korraldati V.-E. ühingu Tartu osak. asutamise koosolek „Vanemuises“, hr. P. Teveri ja dr. H. Lohki algatusel.

Päevakorrale vastavalt valiti koosoleku juhatajaks dr. H. Lohk, protokollijaks hr. Koger. Dr. H. Lohk kõneles Välis-Eesti organiseerimisest Eesti keskustes Venemaal vabaduse algaastate vaimustules, ning V.-Eesti organiseerimise tähtsusest. Pr. H. Mäelo tutvustas koosolejaid P. A. Ühendriikide eestlaste poliitilise ja majandusliku olukorraga oma isiklike tüde tähelepanekute ahusel.

Pärast läbirääkimisi otsustati asutada V.-E. Üh. Tartu osakond.

Koosolekul viibisid V.-E. ühingu Tartu liikmed, suures enamuses endised Eesti avaliku elu tegelased Kauges-Idas. Osakonna teostamiseks valiti toimikond, mille poolt osak. kodukord ligemal ajal V.-E. ühingule kinnitamiseks saadetakse.

V.-E. päev Valgas.

Ülemaailmse Välis-Eesti päeva puhul 27. nov. s. a. peeti Valgas Välis-Eesti Üh. Valga osakonna korraldusel päevakohane aktus ühisingimnaasiumi kaunistat dekoreeritud laulusaalis, algusega õhtul kell 7.

Aktus algas skaut. Valga maleva orkestri avamänguga skm. A. Orava juhatusel. Avasõna ütles osakonna esimees dir. A. Raudsepp, kes tervitades soojade sõnadega kokkutulnuid selgitas Välis-Eesti ühingu ja eriti Valga osakonna otstarvet ning sihte. Sütitava aktusekõne pidas Riikliku Propaganda Talituse nõunik hr. O. Viirsoo, kes vaadeldes eestlaste kodumaalt väljarändamise põhjusi ajaloo vältel, kriipsutas alla pideva sidepidamise vajadust väliseestlaste ja

Kodu-Eesti vahel, et iga eestlane jääks eestlaseks alati ja igal pool, ükskõik kus ilmakaares ta ka ei asuks. Peale skautide Valga maleva orkestri ettekannete kaunistasid aktust veel viiulisoolo ettekanded hr. R. Seppalt, prl. R. Metsa klaveri saatel. Mõjuva lõppsõna ütles Valga osakonna juhat. liige hr. N. Kuks. Hoogne aktus lõppes ühise lauluga „Eestimaa, mu isamaa“.

Ilusast, sisurikkast aktusest osavõtjaid oleks võinud enam olla, mis seletatav sellega, et samal ajal „Sädes“ ja „Raudteelaste Kodus“ toimusid peod, kuna järgmisel päeval 28. nov. leidis aset Valgas III rahvuspäev, kus kõneles peaministri aset., siseminister K. Eenpalu.

Välis-Eesti päeva pühitsemine Alustes.

ÜENÜ Sikana-Aluste osakonna „Välis-Eesti tegevusharu“ (Vändras) pühitses Välis-Eesti päeva samanimelise peo-õhtuga Alustes. Kõne väliseestlastest pidas haru esimees Karl Hansen, kellele kõne lõpul aplodeeriti tugevasti. Päevakohaseid deklamatsioone esitasid noorsoolased. Sellele järgnes näidend õp. O. Niinemäe lavastusel.

Kuna algatus oli uudne, siis valitses peo ja eriti kõne vastu suur huvi. Omakorda aitas huvi Välis-Eesti peo vastu suurendada propaganda kohalikus ajakirjanduses „Välis-Eesti tegevusharu“ propagandajuhi Ernst Tammsoo poolt.

Endiselt organiseeritakse kirjavahetust väliseestlastega ja hõimlastega. Kirjavahetus on eriti elav hõimlastega, kuna väliseestlased on selles veidi passiivsemad.

TARMO.

Brasiilia eestlaste kodumaale toomine on otsustatud.

Teatavasti esines Välis-Eesti ühingu Vabariigi valitsuse ees märgukirjaga 141 Sao Paulo ja Rio de Janeiro eestlaste tagasitoomise asjus. Välis-Eesti ühingu oli leidnud laevaliini, kes nõus oli Brasiilia eestlased Eestisse tooma ümmarguselt kr. 40.000 eest (Poola laevaliini).

Nüüd on Vab. val. otsustanud järgmiste aastate riigi eelarvetesse sisse võtta vastavad summad, kasutades ära seks otstarbeks ühtlasi ka need summad, mis on üle jäänud Kauge-Ida eestlaste kodumaale toomisest.

Sõidukulude katmine Brasiilia eestlastele on mõeldud laenuina, mida nad hiljem kodumaal teatud aja jooksul peavad ära tasuma.

Väliseestlaste tagasitoomise korraldamiseks saadetakse Sao Paulosse välisministreeriumi poolt eriline ametnik, kes sealse konsuli juures hakkab korraldama eestlaste kodumaale saatmist.

Kuna nüüd on kõrvaldatud ka kõik muud takistused, mis olid Brasiilia eestlaste kodumaale pöördumisel ees, nagu tasumata passimaksud ja sõjaväeteenistuse kohustus, siis teostub Brasiilia eestlaste kodumaale sõit juba kindlasti tuleval kevadel enne üldlaukupidu.

Nüüd, kus Brasiilia eestlaste kodumaale toomine oli muutumas tõsiasjaks, hakkas Välis-Eesti Ühingu tulema kodumaale sõidu sooviavaldusi ka nendelt Brasiilia eestlastelt, kes algul asusid äraootavale seisukohale.

Võib tõenäoliselt väita, et see 141 Brasiilia eestlase tagasitoomine kujuneb õieti Brasiilia eestlaste tagasirännaku alguseks.

Suurem osa seni kodumaale tagasi pöörduda soovijaist on avaldanud soovi tööle asumiseks põlevkivikaevandustes.

Väliseestlaste jõulupakid said tollivabaks.

Hiljuti esitas Välis-Eesti Ühingu majandusministriile märgukirja väliseestlastele kodumaale jõulukingitustena saadetavate postpakide asjas, et need tollimaksud vabastataks. Nüüd ongi Vabariigi valitsus selles küsimuses osutanud heatahtlikku vastutulekut ja küsimuse 3. dets. otsustanud jaatavalt.

Vastavalt sellele otsusele vabastatakse lihtsustatud korras pühadekingitustega postpakid, igal üksikul juhul kuni 200 kroonini, aja jooksul 10. dets. 1937 kuni 20. jaan. 1938.

Nüüsgune kord olevat maksev paljudes maades, samuti ka meie lähemate naabrite juures. Vabariigi valitsus on küsimuse otsustamisel võtnud arvesse, et kõik need saadetused, kui mitte äriliseks otstarbeks määratud, tuuakse sisse vähesel määral ning nende tollita läbilaskmine ei avalda mõju tolli sissetulekutele.

Kingituste hulka ei arvata ülikonnariideid, vaipu ja muud selliseid esemeid. Jõulupakkide tollist vabastamise kord on esialgu katsena maksuma pandud.

Kahjuks on see väliseestlasi rõõmustav otsus tänava juba liig hiljaks jäänud, nii et kaugemal asuvad väliseestlased seda enam kasutada ei saa. Küll on aga Euroopa riikides asuvat eestlastel veel vaba võimalus oma kodumaal asuvaid sugulasi ja sõpru jõulukinkidega rõõmustada.

Loodetavasti kasutavad väliseestlased seda võimalust rohkesti.

Harbiini eestlasi saabus kodumaale.

„Välis-Eesti“ eelmistes numbrites ilmusid sõnumid Harbiini eestlaste ettevalmistustest kodumaale tagasisõiduks. Esialgsete andmete järele pidid kodumaale tulema 46 Harbiini eestlast. Tagasi sõita kavatsejaist suri augustikuus Otto Wachtkerl. Vahepeal selgus ka, et N. Vene võimud ei taha kõikidele tagasisõitjatele anda viisasid. Kuigi meie välisministreerium, kes tagasisõiduajaks korraldas, astus korduvalt samme meie Moskva saatkonna kaudu, ei tahtnud asi kuidagi liikuda.

Nagu meile nüüd Harbiinist teatatakse, on lõpuks siiski nii kaugemale saadud, et 14. nov. asusid kodumaa-teenkonnale 10 eestlast, 2 lätlast ja 2 leedulast, kokku 14 inimest.

Kodumaale sõitjatele korraldas Harbiini Eesti konsul A. Lõhmus lahkumisõhtu, millest võtsid osa ka kodusõitjad lätlased ja leedulased ning läti ja leedu seltside esimehed. Meie naabrid avaldasid tänu eestlastele algatuse ja korralduste eest ning on eriti tänuväärset valitsuselt saadud 75-prots. hinnaalanduse eest E. V. raudteedel.

Kaasmaalaste ärasõidu ajaks oli jaama ilmunud saatma kogu Eesti, Läti ja Leedu kodanike pere eesotsas konsulitega, konsulaatide sekretäridega ja kohalikkude seltside juhatusliikmetega. Kõtsid elagu-hüüded ja hurraa-hõisked, kui rong hakkas liikuma.

On lootust, et paljud teised eestlased, kellele esiteks N. Vene valitsuse poolt keelduti viisasid andmast, lõpuks siiski viisad saavad, kellest siis korraldatakse teine grupp. Ka nendega teeksid sõidu kaasa mitmed lätlased ja leedulased, kes samuti viisadest esialgu ilma jäid.

Harbiinisse jõudis novembri keskel Kolmjõe provintsi eestlane V.-E. Ühingu liige Arthur Nortots, kellel ka soov on kodumaale sõita. Arvatavasti pääseb ta oma perekonnaga kodumaale teise sõitjate grupiga.

Saabunud ja lahkunud väliseestlasi.

Rootsi-Ameerika liini laevaga saabusid 1. detsembril kodumaale Ernst Ots, Mikkel Vally, Georg Merksón ja Thomas Soond. Saabujaid oli sadamas vastu võtmas V.-E. Ühingu ja Rootsi-Ameerika liini esindaja.

Sama laeva liiniga sõitsid 4. detsembril P.-Ameerikasse tagasi pr. Vanda Kaelep, pr. Erna Valle, pr. Linda Andrejev oma tütreaga, prl. Leida Preast ja prl. Virve Aavik. Sada-

mas olid saatmas V.-E. Ühingu tegelased. Norddeutscher Lloyd Bremen'i laevaliiniga saabus 9. novembril New Yorgist kodumaale hr. V. Laubach oma abikaasaga, kes asusid elama Piritale.

Cunard White Star liiniga siirdusid 20. novembril Argentiinasse Voldemar Jäärats oma abikaasa Magdaleenega ning Herbert Kõiv.

Oktoobri keskel saabus Narva kaudu kodumaale lesknaine Maria Vilberg oma kolme alaealise lapsega, kes oli juba maailmasõja algusest saadik elanud Venemaal, Kirovi kubermangus.

Narva kaudu saabusid veel kodumaale Vladivostoki eestlased Jaan Grossmann ning abielupaar Nikolai ja Marie Ülemad oma 5 alaealise pojaga.

Siberist saabusid kodumaale novembri lõpul August ja Helmi Kängsepääd kolme alaealise pojaga ning Ida Kängsepp.

Kõik Venemaalt saabunud optandid siirdusid oma sugulaste juurde.

1. detsembril jõudsid Narva üle Nõukogude Venemaa järgmised Harbiini eestlased: Adele Kumm, Helene Koni, Madli Boorman, Johannes Kuiv, Eduard Sallum ühes abikaasa Henriette, kahe poja ja kahe tütreaga. Saabunud Kauge-Ida eestlased sõitsid järgmisel päeval oma sugulaste juurde laiali.

29. nov. jõudis Siberist kodumaale abielupaar Rein ja Els Koemetsad.

Läti eestlaste ekskursioon Eestis.

22. novembril jõudis Tallinna 9-liikmeline Liepna eestlaste ekskursioon. Küllalisi juhtis end. pürijaade teg. S. Sommer. V.-E. Ühingu korraldava toimk. esim. Joh. Preast tutvustas küllalistele linna ning õhtul viibisid Liepna eestlased „Estonia“ etendusel. Järgmisel päeval sõitsid nad Tartu ja sealt tagasi oma asukohtadesse.

Annetusi Välis-Eesti muuseumile mag. J. Lukats'ilt.

Rahutu maailmarändur asub jälle kaugele teekonnale.

Magister Jakob Lukats, kes 10. skp. alustas reisi Uuele Meremaale, deponeeris hülk esemeid ning dokumente oma rikkalikust kogust Välis-Eesti muuseumisse.

Esemete hulgas on huvitavaim Pitcairni saare kirjust puust kepp, saare elanike

Youngide töö, mis hr. Lukatsi poolt saarelt toodud 1926. a. Siis on suured ülesvõtted Kauge-Ida Tagabaikali maakorraldajate rühmast ning Pärsia esimese raudtee ehitajaist, millistest töödest osa võttis maamõõtjana ka mag. J. Lukats.

Ajaloolise väärtusega on ka 1911. a. Tartus J. Lukatsi, Ats Hulguse, A. Tõnuristi ja J. Rimmelga toimetusel ilmunud ajakirja „Väliline Eesti“ esimene number ja J. Lukatsi toimetusel ja väljaandel 1910. a. Tallinnas ilmunud Eesti väljarändajate ja asunikkude häälekandja „Asunik“ 1. aastakäik. Eriti viimane sisaldab tolleagesteid vaateid väljarändamise peale, kirjutisi Eesti asundustest Venemaal jne.

Mag. J. Lukats kavatses kaitsta Uus-Meremaal Aucklandi ülikooli juures maateaduse doktori väitekirja.

Välislätlastel puudub oma keskorganisatsioon.

Läti-Eesti Ühingu kuukirja viimases numbris on toodud väljavõte „Välis-Eesti“ Austraalia erinumbrist, kus muuseas käitvalt kirjutatakse Välis-Eesti Ühingu sidemeteloomisest väliseestlastega ning lõpuks küsitakse: „Kas ikka veel ei leidu ühtki läti organisatsiooni, kes võtaks endale välislätlaste ühendamisetöö juhtimise? Kas ka välismail elavaile lätlastele tihedad sidemed kodumaaga poleks suureks toeks võõrsil, kuhu neid omal ajal paisanud mitmesugused tuuled ja tormid?“

Välis-Eesti Ühingu teateid.

V.-E. Ühingu liikmeteks võeti vastu möödunud kuu jooksul:

Heck, Helene, kinnitusseltsi ametnik, Tallinn.

Mihkla, Karl, kooliõpetaja, Nõmme. Meresmaa, Robert, kooliõpetaja, Tallinn.

Mäelo, Bernhard, majandusteadlane, Tartu.

Seiman, Edith, kehakasvatuse õpetaja, Tallinn.

Tallmeister, Hendrik, tööstur, Tallinn.

Käesoleva numbriga on tasuta lisana kaasas „Väliseestlase kalender 1938“.

Vastutav- ja tegevtoimetaja: Ed. Riisman.

Talitusjuht: B. Tiido.

Ajakiri „Välis-Eesti“ ilmub Tallinnas iga kuu kord. Tellimishind:

välismaail § 1.— (Ekr. 3.70 või vastav summa kursisedei järgi muus rahas) aastas; Eestis, Lätis, Soomes ja Leedus Ekr. 2.50 aastas.

Väljaandja: Välis-Eesti Ühing, V.-Posti 8, ehk postkast 100, Tallinn. Telef. 449-43. Tallinnas, 11. detsembril 1937.

O.-ü. „Vaba Maa“ trükk Tallinnas, 1937.

**PÜHADELAUAL olgu
ESIKOHAL**

*AS
A. Brandmann*

**KAKAO,
ŠOKOLAAD
ja KOMPVEKID!!!**

(NAITUSTEL HINNATUD KÕRGEIMA AUHINNAGA (Grand Prix))

KONSERVITÖÖSTUS

RUDOLF ANDERSON

Asutatud 1906. a.

Tallinn, Kotsebue 3. Tel. 440-99. Telgr. aadr.: Kilka

Eksporteerib igasuguseid
kalakonserve. Eriala
karbikilud „PRESIDENT“

Nõudke hinnakirju!

10 suurt kuldauraha

Ilus jõuluringitus

endale on

„Vaba Maa“ tellimine

Lehetellimine rõõmustab aasta läbi ja seob tihedamalt kodumaaga. Valige just „VABA MAA“, kes annab edasi erapoole-
tult kodumaa sündmused. Hästi toimetatud
ajalehena kajastab „Vaba Maa“ ka kogu
maailma uudiseid sõnas ning pildis

„VABA MAA“ paneb samuti rõhku lugejate mitme-
suguste huvialade käsitlemisele ja iga päev ilmuvad
erileheküljed. Eriti poolehoidu on võitnud nalja- ja
pilkelehekülg „Tuuslar“

Iga väliseestlane tellib «VABA MAA»

„VABA MAA“ maksab välismaale 1,15 dollarit kuus
Aadress: Tallinn, Estonia, Pikk 54-58

Kaubandus- Tööstuskoja Teataja

ilmub
kaks korda kuus

Toimetus ja talitus:

Kaubandus-Tööstuskoda,
Tallinnas, Pikk t. 20. Telef. 426-15.

Millest kirjutab Kaubandus-Tööstuskoja Teataja?

„Kaubandus-Tööstuskoja Teataja“ paneb erilist rõhku sisu mitmekesidusele, tuues ärialal tegutsevale lugejaskonnale hulga väärtuslikku, populaarselt kirjutatud lugemismaterjali artiklite näol parimate majanduselu tundjate sulest kaubanduse, tööstuse, panga ja kinnitasasjanduse ning merisõidu alalt, eriti aga praktilisi näpunäiteid organisatsiooni korraldamise ja kauba ostu-müügi kohta. Edasi toob „Kaubandus-Tööstuskoja Teataja“ igas numbris ärimehel hädavajalikku informatsiooni turgude, kaubahindade, rahakursside, uute seaduste ja määruste ning paljude teiste igapäevases ärilises tegevuses lahendust nõudvate küsimuste kohta. Suurimat tähelepanu pöörab „Kaubandus-Tööstuskoja Teataja“ puuduste ning väärnähtuste selgitamisele meie maksusüsteemis ja uute kaubandusse ning tööstusse puutuvate seaduseelnõude refereerimisele. Samuti leiab Kaubandus-Tööstuskoja tegevus aegkirja veergudel võimalikult täielist peegeldust, luues kindla ja vahetuma ühenduse meie majandusliku parlamendi ja selle valijate vahel.

Iga väliseestlane tellib ja loeb

perekonna suurajakirja

KÕIGILE

1938. AASTAKS

mis ilmub 12 korda aastas. Tellimishind aastas 2 \$, poolaastas 1 \$. Tellimised: Tallinn, Sauna tänav 1-11, ajakiri „Kõigile“.

Teid huvitab

kuudas riietuvad kodumaa eestlased, milliseid käsitöid valmistatakse, kangakudumisest, pesu, jalatsid, köögiuudiseid. KODUMAA SÖNAS JA PILDIS, huvitav lastenurk, jutte, nalju, vesteid, karikatuure jne.

Lugege ajakiri „Kõigile“, siis olete kõiges teadlik, mis sünnib kodumaal.

Hind 30 senti ehk \$ -10 ühes rebitava kalendriga

**LÄBI PORI JA
VEE**

**KINDLUSTAB
KUIVA TEE**

ERA

Sobivaima pühade kingi valite
A/S. OSKAR KILGAS^{’e}

audistoodetest:
KLEIDIRIHETEST
COTTON-SUKKADEST
MUSTRILISTEST SOKKIDEST
INTERLOKK-TRIKOOST

EESTI
RAHVUÜRAAMATUKOOL
AR